

A kulturális örökség audiovizuális, szöveges és képi forrásai a világhálón

Nemzetközi és magyar projektek feltérképezése,
elemzése

Tóvári Judit

2013.11.04.

Tartalom	
Digitális – elektronikus – virtuális könyvtár	4
A kulturális örökség digitalizálásának kezdete	5
A tájékozódás forrásai	6
Amerikai kezdeményezések.....	7
A Library of Congress (USA) digitális gyűjteményei és szolgáltatásai, különös tekintettel a tanári munka támogatására.....	7
A National Digital Library Program	7
Az American Memory.....	8
A New York Public Library Digital Gallery.....	10
A Kanadai Virtuális Múzeum	10
Az UNESCO és a Library of Congresss közös digitális könyvtára, a Word Digital Library	11
Az Európai Unió	12
A kultúra és a kulturális örökség az EU szakpolitikái között.....	12
A kulturális programok első generációja	12
A kulturális programok második generációja	13
Globalizálódó világ, kulturális sokszínűség és a kulturális örökség védelme	13
Az Európai Könyvtár (TEL).....	14
Az Európai Unió tagországainak közös digitális könyvtári kezdeményezése, az Europeana.....	15
Előzmények.....	15
Európa digitális könyvtára az eEuropa cselekvési tervekben	15
A Lundi Cselekvési Program és a Minerva Projektek	16
Az i2010 stratégia és a Bizottság i2010 : digitális könyvtárak közleménye.....	16
Az európai digitális könyvtár, az Europeana megvalósulása.....	16
Lezárult tematikus projektek.....	17
Az Europeana fejlesztésének irányai	17
Az új kezdeményezések	18
Az Europeana Professional, a tudásmegosztó platform.....	18
Az Europeana működése.....	18
Válogatás európai nemzeti digitalizálási projektekből.....	20
Olaszország nemzeti projektje, az Internet Culturale	20
A Münchener Digitalisierungs Zentrum	21
Válogatás magyar projektekből.....	24
Az OSZKDK.....	24
A Bibliotheca Corviniana Digitalis	24

Magyarország Képes Történelmi Kronológiája (Képidő).....	27
A Digitális Irodalmi Akadémia.....	28
A Virtuális Diamúzeum	28
A Magyar Elektronikus Könyvtár projekt.....	28
A Web Művészeti Galéria és társoldalai	45
A Nemzeti Audiovizuális Archívum.....	49
A Filmhíradók Online	51
A Gramofon Online.....	52
Felhasznált irodalom.....	54

Digitális – elektronikus – virtuális könyvtár

Kulturális, tudományos örökségünk egyre növekvő hányada található elektronikus formában vagy azért, mert eleve így születtek, vagy azért, mert az eredeti dokumentum megőrzésének és könnyebb hozzáférhetőségének soha nem látott távlatait nyitotta meg a hálózaton történő közzététel. A digitális forma számos technikai kihívást rejt, de a hozzáférésnek nem elhanyagolható szervezeti és jogi dimenziói is vannak. Mindezek mellett egyetlen téma kutatása során sem hagyhatók figyelmen kívül, hiszen forrásaink jelentős hányada a virtuális térben kínálja az információt helytől, időtől függetlenül.

A közgyűjtemények tevékenységének minden korban központi kérdése volt a nemzeti emlékezet megőrzése, függetlenül attól, milyen technikával rögzítették annak forrásait. A gyűjtemények sajátos szervezeti keretet kaptak aszerint, hogy a tartalom milyen kifejezési formát öltött. Eszerint szerveződtek könyvtárrá, múzeummá, levéltárrá, bár gyűjtőkörük tekintetében teljesen tisztán soha nem tudták ezt az elvet érvényesíteni, hiszen a múzeumnak és a levéltárnak is volt (van) könyvtára, adott esetben hangtára is, a könyvtárak legféltettebb kincsei, állományrészei pedig a kéziratok. E források fizikai megőrzésének módja mindig az adott kor technikai színvonalának volt a függvénye. Addig, amíg ez a megőrzés „csupán” a hőmérséklet, a páratartalom, a fényviszonyok és egyéb tárolási körülmények kérdésére szorítkozott, ez technikai feladat volt. A 20. század második fele magával hozta a másolási technikák fejlődését, így a mikrofilmzés lett a nyomtatott anyagok konzerválásának nagy reményekkel kecsegtető megőrzési lehetősége. Az ehhez szükséges berendezések meglehetősen költségesek voltak, ezért csak leginkább a nemzeti feladatokat is ellátó gyűjtemények alkalmazták nagy igénybevételnek kitett, vagy sérülékeny állományrészeik mikrofilmre másolására. Az igazán nagy áttörést a számítástechnika alkalmazása, majd a világháló megnyílása hozta az 1990-es évek legelején. Ez utóbbi anyagtalanná tette a szellemi tartalmat hordozó dokumentumot, lebontotta az intézményi falakat, túllépett az egyes országok és kontinensek határain és soha nem látott sebességgel tette elérhetővé – kis túlzással mindenki számára – az addig falak közé zárt információt. Mind az angolszász országok, mind az Európai Unió a hagyományos könyvtári felfogásnál szélesebben értelmezi a digitális könyvtár fogalmát. Az értelmezés kiinduló gondolata maga a kulturális örökség, aminek a dokumentumait eredetileg a hagyományos könyvtár, múzeum és levéltár őrzi. A digitális és hálózati technológia lehetővé tette a különböző gyűjtemények digitalizált anyagainak egy közös keresőfelületen való megjelenítését, így származzék az a forrás bármelyik örökségi gyűjteményből, magát a digitális gyűjteményt digitális könyvtárnak nevezik, amiben nyomtatott anyag éppúgy található, mint múzeumi tárgy, levéltári irat, vagy éppen kép, hang, film elektronikus változata. A köznyelv váltakozva használja a digitális könyvtár, archívum, elektronikus könyvtár, virtuális könyvtár kifejezéseket ugyanarra a fogalomra, holott nem teljesen egymás szinonímái.

Az *elektronikus könyvtár* a hagyományos könyvtár elektronikus hasonmása, ahol mindazok a funkciók megtalálhatók, amelyek egy könyvtárat jellemeznek, csak ezeket az elektronizáció eszköztárával valósítja meg. Ebben az amerikai könyvtárak sokkal előbbre tartanak, mint például a magyar. Az elektronikus könyvtár felületén éppúgy megvalósul az interakció felhasználó és könyvtáros között, mint a hagyományos könyvtár esetében, virtuális közösségek megteremtésére nyílik lehetőség. A felhasználók kommenteket fűzhetnek az egyes művekhez, sőt elektronikus formában kölcsönözhetnek is. Ahogyan a hagyományos könyvtár esetében, belelapozhatnak a könyvekbe, amit a szerzői jog szigorú betartásával vagy csak bemutató oldalak közzétételével, vagy – ha már a mű közkinccsé vált – teljes szövegű elektronikus eléréssel kínálnak a felhasználóknak. Van katalógusa, tájékoztató szolgálata, vannak rendezvényei, mint

például virtuális kiállítás. Mindezeknek a szolgáltatásoknak a hagyományos könyvtár saját honlapja ad keretet. Az elektronikus könyvtár szép példája az amerikai Darien Library¹.

Digitális könyvtár többféle szervezeti formában is megvalósulhat. Gyakori formája a digitalizált anyagok különgyűjteménye, amit a hagyományos könyvtár, múzeum, levéltár saját szervezeti keretein belül hoz létre és tesz közzé akár dedikált hálózaton keresztül, akár a teljes nyilvánosság számára. Jellemzője, hogy a digitalizált anyagok metaadatait is közzéteszi és megadja az eredeti forrás elérhetőségét. Egyes könyvtárak itt is lehetővé teszik, hogy a felhasználók például történeteket fűzzenek egy-egy képhez, vagy elmondják véleményüket. Digitális könyvtár önálló szerveződésként is létrejöhet, mint például a Magyar Elektronikus Könyvtár. A MEK létrejöttékor még viszonylag kevés könyvtár üzemeltetett interaktív honlapot, ezért kevésbé volt differenciált az elektronikusan elérhető források gyűjtőhelyének a megnevezése. Kevésbé köztudott, hogy a MEK három, önálló URL-címmel elérhető gyűjteményrészből áll:

1. az eredetileg vagy csak digitálisan létező és a nyomtatott könyvek digitalizálásával létrehozott szövegek (www.mek.oszk.hu),

2. az időszaki kiadványok, az Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis, az EPA (www.epa.oszk.hu) és

3. a képek gyűjteménye, a Digitális Képtár (keptar.oszk.hu).

Az önálló digitális könyvtárak nem egy meglévő hagyományos könyvtár saját állományrészének a digitalizálásából jönnek létre, hanem a gyűjtőköri szabályzatukban meghatározott témákban gyűjtik be az anyagot akár digitalizálással, akár úgy, hogy eleve csak digitális formában létező forrásokat szereznek be. Az egyes művek beszerzésének és közzétételének – még ha bele is tartoznának azok a könyvtár gyűjtőkörébe – a szerzői jogi korlátozások szabnak határt. A digitális könyvtárnak van saját katalógusa, de ez csak a gyűjteményből teljes terjedelemben elérhető forrásokról tájékoztat, szemben egy hagyományos könyvtár elektronikus másával, ahol a katalógusból történő keresés eredményeképpen a szerzői jogi védelemben részesülő műveknek vagy csak metaadatairól kapunk tájékoztatást, vagy bemutató oldalakat is közzétesznek, a közkinccsé vált művek viszont teljes szöveggel olvashatók. A hálózati technológia és a törvényhozói akarat igen gyorsan lehetővé tette, hogy több digitális könyvtár állománya egy közös keresőfelületen jelenjék meg.

Az új technika új problémákat is felszínre hozott, amelyek egy része technikai jellegű, más része viszont felveti a képlékeny, gyorsan változtatható elektronikusan létező forrás eredetiségének, hitelességének kérdését és számos, eddig nem létező (vagy nem érzékelhető) szerzői jogi problémát, a forrásra való hivatkozás módját. Az elektronikus bibliográfiai forrás képlékeny, változtatható, linkekkel összekapcsolható, fizikai, de nem szerzői jogi értelemben korlátlanul másolható.

A kulturális örökség digitalizálásának kezdete

Kulturális örökségének írott és hangzó dokumentumait, álló- és mozgóképeit, térképeit, kottáit legkorábban a washingtoni Library of Congress kezdte el digitalizálni 1990-ben. A négy évig tartó kísérleti projekt végén CD-ROM formában teszteltették iskolákkal és könyvtárakkal, ami nagyon költségesnek és kevésbé hatékornak bizonyult. A kísérleti projekt lezárulása előtt pár hónappal, 1993. április 30-án jelentette be a CERN a világháló megnyitását és

¹ Elérhetősége: www.daryenlibrary.org

ingyenes használatának a lehetőségét². Ez óriási távlatokat nyitott az addigi munkának és adományokból összegyűlt 13 Millió \$-ból megalapították a Nemzeti Digitális Könyvtár Programot³. Nem sokkal később, 1996-ban Ausztrália is elindította web-archiváló programját PANDORA⁴ néven, majd egy évvel később az ausztrál kéziratok digitalizálásával elkezdődött nemzeti digitalizációs programjának, a Trove-nak a megvalósítása (CATHRO é.n.).

A helyi és nemzeti szintű digitalizálásban Európában a skandináv országok és Nagy-Britannia járt elől.

Az Európai Bizottság a digitális tartalmak megteremtésével és a digitális tartalmakhoz való hozzáféréssel az eContent, majd az eContentPlus program keretében 2001-től kezdett el foglalkozni. Az „i2010: digitális könyvtárak” című, 2005. szeptember 30-i közleményében pedig stratégiát hirdetett Európa kollektív emlékezetének digitalizálására, online hozzáférhetőségére és digitális megőrzésére. Ez a kollektív emlékezet nyomtatott termékeket, álló- és mozgóképeket, múzeumi tárgyakat, levéltári dokumentumokat és egyéb audiovizuális anyagokat foglal magában. A Bizottság i2010-es kezdeményezésének - aminek kulcsfontosságú eleme a digitális könyvtári gondolat - megvalósulása az adatgazda intézmények közreműködésével 2008-ra létrehozott közös keresőfelület, az Europeana. Európa multimédiás digitális könyvtárának feladata az európai kultúra megőrzésre érdemes emlékeinek elérhetővé tétele egy közös felületen. 2010. márciusában 6 Millió dokumentumot tartalmazott, aminek kb. 80%-a kép. A legnagyobb számban Franciaország, Németország, Nagy-Britannia és Hollandia képviselteti magát az Europeana-ban kulturális emlékeivel. A magyar részvétel az 1%-ot sem éri el. Magyar részről a legnagyobb számban a Békés Megyei Tudásház és Könyvtár digitalizált anyagai érhetők el az Europeana oldaláról.⁵

A világháló ablakot nyitott a világra, olyan gyűjteményekbe enged bepillantást, amelyek elérése már csak a földrajzi távolság miatt is sokaknak elérhetetlen, ugyanakkor a megismerés forrásainak bőséges tárházát nyújtja.

A tájékozódás forrásai

Az OCLC és katalógusa, a World Cat. Kapcsolat az Internet Archive-val. <http://archive.org>; <http://www.oclc.org>; <http://www.worldcat.org> (Megtekintés: 2013.10.01.)

Az internet archívumai: Internet Archive <http://www.archive.org> (Megtekintés: 2013.10.01.)

International Internet Preservation Consortium
<http://www.netpreserve.org/publications/reports.php> (Megtekintés: 2013.10.01.)

A European Preservation Information Center.
<http://www.abc-directory.com/site/4534097> (Megtekintés: 2013.10.01.)

A Digital Collections and Content (DCC)
projekt. <http://imlsdcc.grainger.uiuc.edu/> (Megtekintés: 2013.10.01.)

² Hoogland – Weber 1993

³ Library of Congress (é.n.)

⁴ Preserving and Accessing Networked Documentary Resources of Australia

⁵ Friberg 2010: 17–19.

Tájékoztató nemzetközi partnerekkel közösen épített többnyelvű multimédia digitális könyvtárakról <http://international.loc.gov/intldl/find/digital_collaborations.html> (Megtekintés: 2013.10.01.)

Magyar Digitális Múzeumi Könyvtár

<http://www2.arcanum.hu:2015/kiadvanyok/opt/a101029.htm?v=pdf&a=start_f> (Megtekintés: 2013.10.01.)

A történelem és a kultúra egy-egy témaköre köré szerveződő digitális gyűjtemények a világ minden részéről, mint például asszír ékírásos táblák, iszlám kéziratok, arab, perzsa, török kalligráfiák, az Edison Manufacturing Company és az American Mutoscope & Biograph Company spanyol-amerikai háborúról készített mozgóképei és még sok más téma kereshető ezen a címen:

<http://international.loc.gov/intldl/find/digital_collections.html> (Megtekintés: 2013.10.01.)

A gyűjteményi szintű kulturális örökségi nyilvántartás, a Michael

A *MICHAEL* (Multilingual Inventory of Cultural Heritage in Europe) célja az európai digitalizált kulturális gyűjtemények (múzeumok, könyvtárak, levéltárak) nyilvántartása. A résztvevő országok elkészítik saját kulturális gyűjteményi nyilvántartásukat, országonként saját honlapot működtetnek, ahol együtt láthatók és kereshetők az illető ország digitalizált gyűjteményei.

A Michael tehát az örökségvédelem intézményi szintű nyilvántartása, ami az intézmények metaadatainak szolgáltatásán keresztül kereshetővé teszi az adott ország digitalizált gyűjteményeit témakör, korszak és intézménytípus szerint. A magyar oldalon még inaktív a földrajzi kiterjedés és a hely szerinti keresés lehetősége.

A „Világkönyvtár” kereső

A Magyar Elektronikus Könyvtár szolgáltatása az a tematikus linkgyűjtemény, ami más elektronikus könyvtárakhoz, könyvkiadókhöz, könyves portálokhoz, az internet keresőrendszereihez nyit „kaput”. Elérhetők innen e-könyvek, e-folyóiratok, tankönyvek, szótárak, a régi könyvek archívuma pedig a könyvtörténeti kutatásokat segíti. Ma már szinte minden könyvtárnak van elektronikus katalógusa és egyre népszerűbb a több könyvtár összefogásával épülő közös katalógusok hálózata. Ezek közül a jelentősebbek, mint például a MOKKA felé is kapcsolódási lehetőséget kínál a Világkönyvtár kereső⁶.

Amerikai kezdeményezések

A Library of Congress (USA) digitális gyűjteményei és szolgáltatásai, különös tekintettel a tanári munka támogatására

A National Digital Library Program

A nemzeti kulturális örökség írott és hangzó dokumentumait, álló- és mozgóképeit, térképeit, kottáit a washingtoni Library of Congress 1990-ben kezdte el digitalizálni. A munkát 1988-ban és 1989-ben egy alapos felmérés előzte meg, amelyet a Kutató Könyvtárak Egyesületének (Association of Research Libraries) 101 tagja és 51 állami könyvtár körében végeztek el és ami feltárta az online gyűjtemények iránt – elsősorban az oktatás területén, valamint a

⁶ URL: <http://mek.oszk.hu/html/virtualis.html>

tudományos szakkönyvtárakban – jelentkező igényeket. A digitális gyűjtemény létrehozása a könyvtár számára nem csupán egy szolgáltatásbővítést jelentett, hanem egy sok közreműködő által megalkotott, gondosan megtervezett új erőforrás előállítását is, ami keretet adott a kulturális örökség megőrzésének és a különböző felhasználói igények szerinti elérhetőségnek. A digitalizálási munka CD-ROM-on és videodisk-eken elérhető első eredményét negyvennégy iskolával, főiskolával, egyetemmel és könyvtárakkal teszteltették. A kísérleti projekt lezárulása előtt pár hónappal, 1993. április 30-án jelentette be a CERN a világháló megnyitását és ingyenes használatának a lehetőségét (Hoogland, Weber 1993). Ez óriási távlatokat nyitott az addigi munkának, különösen miután a National Science Foundation (NSF) igazgatója 1994-ben hat új kutatási programot is bejelentett, amelyek célja, hogy a nagy és komplex digitális adattárakból hogyan lehet a tudomány számára új ismereteket kinyerni. Ehhez új módszerek kidolgozására, új infrastruktúrára és a kapcsolódó ismeretek oktatásának új módszerére volt szükség. A programhoz csatlakozott a Defense Advanced Research Projects Agency (DARPA) és a National Aeronautical and Space Administration (NASA) is. Ebben az első öt éves periódusban (1994-1999) vette kezdetét egy nemzeti eszmecsere a digitális könyvtárakról, a gyűjtemények hatékonyságáról és hasznáról, fenntarthatóságáról.

Közben a Library of Congress adományokból összegyűlt 13 Millió \$-ból 1995-ben megalapította a *Nemzeti Digitális Könyvtár Programját* (NDLP), aminek a célja, hogy a nemzeti emlékezet elsődleges forrásainak digitalizálásával támogassa az Egyesült Államok történetének és kultúrájának tanulmányozását (Library of Congress é.n.a). A kísérleti projekt öt évig tartott, aminek a keretében krónikákat, könyveket, pamfleteket, álló- és mozgóképeket, kéziratokat, térképeket, kottákat és hangfelvételeket digitalizáltak. Az indexelt tartalmak, a teljes szövegű kereshetőség a gazdag kulturális tartalom kényelmes hozzáférését tették lehetővé. A szövegek kódolásához az SGML-t, a képek tárolására a TIFF, vagy JPEG formátumot választották, a hanganyagokat RealAudio, a mozgóképeket Quicktime, a térképeket pedig MrSid fájlformátumban tárolták.

A Santa Fe-ben 1996-ban rendezett workshop-on döntöttek úgy a résztvevők, hogy az NSF által 1994-ben elindított kutatást valóságos gyűjteményekben, valóságos felhasználók bevonásával kell folytatni. Így csatlakozott az NSF által meghirdetett digitális könyvtári kezdeményezéshez 1998 februárjában a Library of Congress és a National Endowment for the Humanities.

A digitális könyvtár tíz kihívása

A National Digital Library munkatársai tíz pontban határozták meg, melyek azok a 21. századi kihívások, amelyeknek egy nagy és hatékony digitális könyvtárnak meg kell felelnie. Ezek egyrészt technológiai jellegű kihívások, másrészt az elvek megosztására, arra az új gondolkodásra építenek, hogy az intézmények, iskolák segítsék ötleteik, elgondolásaik megosztásával a LOC-t. A 10 kihívás öt nagyobb csoportba sorolható:

1. A források építése (1-3. kihívás)
2. Interoperabilitás (4.)
3. A szellemi tőke (5.)
4. Hatékony kereshetőség (6-9.)
5. Fenntarthatóság (10.)

Az American Memory

A LOC National Digital Library Programja (NDLP) keretében készült gyűjteményeiből 1998-ban jelentős mennyiségű multimédiás tartalmat ajánlott fel a kutatás számára *American Memory* néven. Ettől az időtől kezdve beszélhetünk a Digital Libraries Initiative második szakaszáról.

A Teachers, kapu az oktatástámogató digitális gyűjteményekhez és szolgáltatásokhoz

A National Digital Library Program indításával egyidejűleg a LOC megalakított egy – vezető történészekből, tanárokból és könyvtárosokból álló – tanácsadó csapatot, akik azt vizsgálták, hogy a digitalizált forrásokat hogyan lehetne a legoptimálisabb módon felhasználni az oktatásban. Ennek a munkának az eredményeként hozta létre 1996-ban a Library of Congress a *Teachers* oldalt, ahonnan az alap- és középfokú oktatásban felhasználható elsődleges források, óratervek, speciális prezentációk, weboldalak és a digitális gyűjtemények leírásai érhetők el. Az oldal folyamatos fejlesztését tanárokból álló 25 kétszemélyes team segíti, az információkeresést pedig videofelvételen mutatja be a LOC.

A *Teachers* oldalon a tanítási órákon felhasználható anyagok széles választéka található minden korosztály számára, úgymint

- tanárok által - a Library of Congress elsődleges forrásainak felhasználásához - készített óratervek,
- tematikus források, mint például a polgárjog, Abraham Lincoln, a baseball, a polgárháború, a bevándorlás, stb.
- prezentációk és aktivitások, amelyek tanárnak és diáknak egyaránt kínálnak interaktív lehetőségeket a kutatásra. A történetek jobb megértését szolgálják például a puzzle játékok, a történelmi detektívjáték, a Függetlenségi Nyilatkozat újraírása, térképkészítés, de gondolkodásra készíthet az is, hogy miről mesélnek elmúlt korok dalai, amelyeket a tanulók átírhatnak saját koruk történeteire, érzéseit tükrözve.

A polgárháború elsődleges forrásai között például képek, kéziratok, térképek, hanganyagok segítik a diákok gondolkodását erről a történelmi eseményről. A források értelmezéséhez részletes tartalmi elemzés is olvasható. A képeket különböző felbontású jpeg és tiff formátumban tárolják, de a nagy méretű képek felnagyított részletei pdf-ben is megtekinthetők. A források sok szempontú kereshetőségét részletes metaadatok segítik. Minden esetben közzéteszik a forrás felhasználására vonatkozó szerzői jogi megjegyzéseket.

Változatos módszerekkel kínál moduláris tanár-továbbképző anyagokat a források használatához. A tanár-továbbképzés keretében kiscsoportos foglalkozásokat, videokonferenciákat, workshopokat szervez, de távoktatásban használható anyagokat is rendelkezésre bocsát pdf formátumban, illetve hat modul videón is megtekinthető. A tanárok közötti partnerkövetítő szolgáltatással megkereshető a lakóhelyhez legközelebb eső konzultációs központ, ami többnyire valamely egyetemen működik.

A forráshasználatba bevezető modulok:

1. Az elsődleges források megértése

Példák a modul témái közül:

Életünk hátrahagyott forrásai. A résztvevők azt vizsgálják, hogy saját maguk az elmúlt 24 órában milyen elsődleges forrásokat produkáltak és azokat miként lehetne felhasználni a jövőben e kor kutatására.

Lincoln zsebe. A résztvevők azt vitatják meg, hogy mi volt Lincoln elnök zsebében, amikor meggyilkolták és azt miként lehet felhasználni történelmi kutatás tárgyaként.

2. Elsődleges források elemzése

Például:

Fényképek, kották, térképek, politikai karikatúrák elemzése.

3. Tanítás elsődleges források felhasználásával

4. Források és segédletek keresése a Library of Congress weboldalán

5. Digitális források törvényes és etikus felhasználása

6. Kutatva tanulás és az elsődleges források

A New York Public Library Digital Gallery

A gyűjtemény (<http://digitalgallery.nypl.org/nypldigital/index.cfm>) illuminált kéziratok, történelmi térképek, patinás poszterek, régi nyomtatványok, fényképek digitalizált változatát kínálja az érdeklődőknek.

1. ábra: A gyűjtemény nyitó képernyője

A Kanadai Virtuális Múzeum

A Kanadai Virtuális Múzeum az intézmények méretétől és földrajzi elhelyezkedésétől függetlenül az ország összes múzeumát igyekszik megfelelően reprezentálni és bemutatni.

Honlapján több, mint 600 virtuális kiállítást, 1 millió képet és rengeteg vonzó multimédiás tartalmat találhat az érdeklődő a tudomány különböző területeiről. A tartalmak – köszönhetően Kanada speciális nyelvi megosztottságának – két nyelven, angolul és franciául is elérhetők. Az egyes múzeumok saját tartalmaikat maguk készítették el és töltötték fel a szerverre, ami a CHIN (Canadian Heritage Information Network) jóvoltából jött létre és működik a mai napig. A honlap így egy hatalmas nemzeti kulturális együttműködés eredménye, ami 10 éven alatt hatalmas változásokon és fejlesztéseken ment keresztül. A 20. század utolsó évében fogalmazódott meg egy olyan sokrétű örökséggyűjtemény létrehozásának az igénye, ami mindenki számára könnyen hozzáférhető. 2009-re létrejött a ma is látható virtuális múzeumi gyűjtemény, mely rangját tekintve a világ vezető virtuális gyűjteményei között szerepel⁷, Online környezetet biztosít a kanadai közösségeknek, hogy megőrizzék a saját történeteiket, történelmüket és arra ösztönzi a kanadai múzeumokat, hogy online kiállításokat hozzanak létre és tegyék azokat bárki számára elérhetővé.

A múzeumok tevékenységének online integrálása a *VMC Investment Program* keretében több területen zajlott:

⁷ Virtual Museum of Canada http://www.museevirtuel-virtualmuseum.ca/description_mvc-about_vmc/index-eng.jsp Megtekintés: 2013.04.15.

- a) A *Virtual Exhibits Investment Program* a nagy-, illetve középmeretű muzeális intézményeket támogatta, de ugyanakkor lehetőség nyílt a kisebb kanadai közösségek támogatására is.
- b) A 2003-ban indult *Community Memories* program lehetővé tette a helyi értékek megőrzését, digitális konzerválását.
- c) A folyamatos fejlesztéseknek és feltöltéseknek, az oktatói közösségek együttműködésének köszönhetően 2007-re létrejöhetett a *Teachers' Center*, aminek a feladata a múzeumi oktatás és nevelés előmozdítása.
- d) A VMC továbbá partnereivel együtt kutatási projekteket is létrehoz, amelyek egy része 3D-ben is megtekinthető.

A Kanadai Virtuális Múzeum esetében egy nagyon összetett jelenséget figyelhetünk meg, melynek komplexitását az adja, hogy egy egész ország összes múzeumát kívánja összefogni egyetlen elektronikus felületen, lehetőséget biztosítva ezzel arra, hogy a helyiek megőrizték, a látogatók pedig megismerjék Kanada gazdag történelmét és kultúráját.

Kétségtelenül hatalmas vállalkozás ez, aminek megvannak a maga előnyei és hátrányai is. Előnye az, hogy minden intézményre kiterjed, és mindenki számára könnyen hozzáférhető. Ugyanakkor hátránya az, hogy esetleg az egyes kiemelkedő értékek elsikkadhatnak az információdömpingben, és pont amiatt, hogy annyi különböző intézményt foglal magába, bizonyos információk kimaradhatnak a közlési folyamatokból. Ezt azonban talán ellensúlyozza azzal, hogy a virtuális kiállítások mellett a honlapon rengeteg témában található tananyagok is, amelyeket a kanadai múzeumok és az egyes oktatói közösségek közösen hoztak létre. Így megtekinthetők Kanada történetének izgalmas pillanatai, a helyi gyűjtemények és kis múzeumok által képviselt lokális emlékek és kincsek is.

A virtuális múzeum mellett a *képtár* szolgáltatás is elérhető a Kanadai Virtuális Múzeum honlapján. Itt több ezer műtárgy, kép, festmény található különböző múzeumokból.

Canada 3158 múzeuma (2013. október 31-én) kereshető egy térképes kereső segítségével is.

Nyitottan az új technikai újítások felé, a Kanadai Virtuális Múzeum lehetőséget biztosít arra is, hogy a látogató betekintést nyerjen az új vagy éppen aktuális projektekbe, és ezáltal meg lehet tapasztalni a „távoli múzeumlátogatás” élményét, akár 3 dimenzióban is.

Az UNESCO és a Library of Congress közös digitális könyvtára, a Word Digital Library

A World Digital Library⁸ (WDL) a világ valamennyi földrészének kulturális kalauza, aminek az ötletét James H. Billington, a Library of Congress könyvtárosa, mint az Egyesült Államok UNESCO-biztosa vetette fel 2005-ben. A Google az első támogatók között volt, 3 Milliárd dollárt adományozott a WDL létrehozására még ebben az évben. Nemzeti könyvtárak igazgatóinak, az UNESCO kulturális és oktatási biztosainak 2006. decemberi párizsi találkozásán állapodtak meg a világkönyvtár megalapításáról és létrehoztak egy munkacsoportot a technikai feltételek, a válogatás és az igazgatás kérdéseinek a kidolgozására. A WDL szakértők bevonásával kidolgozott tervét az UNESCO 2007. októberi párizsi konferenciáján mutatták be. A fejlesztést a Library of Congress vállalta magára 2008 szeptemberében és 2009. április 21-én nyitották meg Párizsban, az UNESCO központjában.

⁸ URL: <http://www.wdl.org>

Változatos kulturális tartalmakat tesz közzé az interneten tanárok, diákok, kutatók, vagy egyszerűen csak az érdeklődők számára. Nem titkolt célja, hogy hozzájáruljon a nem angol nyelvű és nem az ún. „nyugati világ” kulturális értékeinek megismeréséhez. Kéziratokat, térképeket, könyvritkaságokat, kottákat, hangfelvételeket, filmeket, fotókat, tervrajzokat tesz közzé a világ minden részéről az UNESCO hét hivatalos nyelvén: arabul, kínaiul, angolul, franciául, portugálul, oroszul és spanyolul.

A források szöveges leírásai mellett részletes metaadatokat is közzétesz:

- szerző/művész neve,
- a forrás keletkezési dátuma,
- nyelve,
- a forrás címe eredeti nyelven,
- származási hely,
- téma,
- a további kutatáshoz hasznos tárgyszavak,
- a forrás típusa (fotó, film, nyomtatvány, stb.),
- terjedelmi adatok,
- a tulajdonos intézmény neve és elérhetősége.

A forrás szöveges leírása meghallgatható, ami látássérült felhasználók számára megkönnyíti a használatot.

Az Európai Unió

A kultúra és a kulturális örökség az EU szakpolitikái között

Az Uniónak nincs közös kultúrpolitikája, de van kulturális tevékenysége, aminek a célja az európai polgári azonosságtudat kialakítása, a közös európai kulturális örökség hangsúlyozása. Ahhoz, hogy az Unió a tagállamok kulturális tevékenységének ösztönzése érdekében fellépéseket tehessen, jogalapra volt szüksége, amit a Maastrichti Szerződés és az azt módosító Nizzai Szerződés 151. cikke teremtett meg, az Alapjogi Charta 13. cikke és a Lisszaboni Szerződés is megerősített (Itzel 2008).

A Maastrichti Szerződés hatálybalépése, 1993. november 1-je előtt a kulturális terület kisösszegű támogatásokat kapott a Közösségtől elsősorban a kulturális örökség megőrzésére, a művészek, a műfordítások és a kulturális események támogatására.

A kultúra területén a szubszidiaritás és a kiegészítő tevékenység elve érvényesül, nincs jogharmonizáció. Ahhoz viszont, hogy az EU ezen a területen intézkedéseket kezdeményezhessen, az Európai Parlament és a Tanács együttes döntésére is szükség van.

A kulturális programok első generációja

A kulturális programok első generációja a Maastrichti Szerződés hatálybalépését követően három fő program köré szerveződött:

- a *Kaleidoscope* program (1996) a művészi alkotásokat és az európai népek kultúrájának terjesztését támogatta,
- az *Ariane* program (1997) három tevékenységet támogatott:
 1. a tagállamok közötti együttműködés fokozása az olvasás ösztönzése terén,
 2. az európai népek irodalmi műveinek és történelmének szélesebb körben való megismertetése érdekében a fordítás támogatása,
 3. szakképzési programok támogatása,
- a *Raphael* program (1997) a tagállamok közötti együttműködést ösztönözte az európai jelentőségű kulturális örökség területén.

A kulturális programok második generációja

A második generációs programok a közösségi szintű rendezvények, mint például a különböző témák köré szerveződő *európai évek*, vagy a kultúrát támogató első keretprogram, a *Kultúra 2000*, aminek a célja az európai népek történelmének és kultúrájának kölcsönös megismerése, a kulturális tevékenységek határokon átívelő terjesztése, tapasztalatcserék támogatása, új önkifejezési formák kialakítása. A programot eredetileg a 2000-2004-es időszakra hirdették meg, majd többször meghosszabbították, legutóbb 2013-ig.

A *Kultúra Európai Fővárosa* kezdeményezés 1985-ben indult Athén kiválasztásával, ami azt hivatott hangsúlyozni, hogy a kulturális beruházások és a területfejlesztés egymás segítői.

Globalizálódó világ, kulturális sokszínűség és a kulturális örökség védelme

Európa kulturális sokszínűségének megőrzése és a kultúrák közötti párbeszéd előmozdítása érdekében javasolta 2007-ben a Bizottság az „*Európai kulturális program a globalizálódó világban*” (Európai Unió. Bizottság 2007) című közleményében, hogy az Unió nemzetközi kapcsolatainak kialakításának lényeges elemeként jelenjék meg a kultúra támogatása. Ezt a „nyílt koordinációs módszer” segítségével alakítsák ki, amellyel közös célokat határoznak meg és ültetnek át a nemzeti politikákba. A módszer tulajdonképpen az ún. „jó gyakorlat” módszere, ami mögött az a megfontolás áll, hogy ha a tagállamok megosztják egymással tapasztalataikat, a közös érdeklődésre számot tartó területeken összehasonlítják teljesítményüket, könnyebben tudnak jó eredményeket elérni.

A Lisszaboni Stratégia egyik célja az európai versenyképesség fejlesztése, amiben kiemelt szerepet kapnak a kulturális iparágak, például a mozi, az audiovizuális média, a kiadók, a kézművesipar vagy a zeneipar, mert a munkahelyteremtésen keresztül hozzájárulnak a gazdasági jóléthez.

A nemzeti kulturális örökség védelme a tagállamok hatáskörébe tartozik, a közös európai jogi szabályozás csak az Unió külső határain kívülre irányuló műtárgyforgalomra vonatkozik, miszerint a kulturális javak exportja kiviteli engedélyhez kötött és amelyet a külső határokon ellenőriznek (Európai Unió. Tanács 1992).

Európa kulturális sokszínűségének, kulturális örökégének védelmét szolgálta az Európai Bizottság 2005. szeptemberében útjára indított kezdeményezése az *Europeana* létrehozásáról.

A Parlament többek között az európai kulturális örökség védelmére irányuló egyedi programok, továbbá megfelelő intézkedések bevezetését kéri a művészek szerzői jogainak – különösen a digitális területen történő – megóvása és érvényesítése érdekében.

1991-ben az Európai Tanács francia kezdeményezésre útjára indította a nagyközönség előtt egyébként zárva tartó műemléképületek bemutatását célzó *Európai Örökség Napokat*, aminek népszerűségét mutatja, hogy ma már nemcsak az Európai Unióban ünneplik ezt a napot. A rendezvény a csatlakozott országok, az Európai Tanács, valamint az Európai Unió képviselőinek részvételével minden év szeptemberének elején nemzetközi megnyitó ünnepséggel kezdődik. A megnyitónak minden évben más ország ad otthont, majd az egyes országok – így Magyarország is – saját megnyitó ünnepségeket szerveznek.

Szintén francia kezdeményezésre alapították 2006-ban az *Európai Kulturális Örökség* címet, amit műemlékek, természeti vagy urbanisztikai helyszínek, kultúrtájak, egy adott helyhez kötődő szellemi örökség, emlékhelyek, kulturális javak és tárgyak kaphatnak. A díj 2011-ben emelkedett uniós szintre, előtte kormányközi együttműködés keretében létezett. A díjat Magyarországról eddig az esztergomi királyi palota, a szigetvári vár, a Debreceni Református Kollégium és a Nagytemplom, valamint a visegrádi királyi palota nyerte el még uniós szintre emelkedése előtt. Ezért, ha azt meg akarják tartani, újból meg kell pályázniuk.

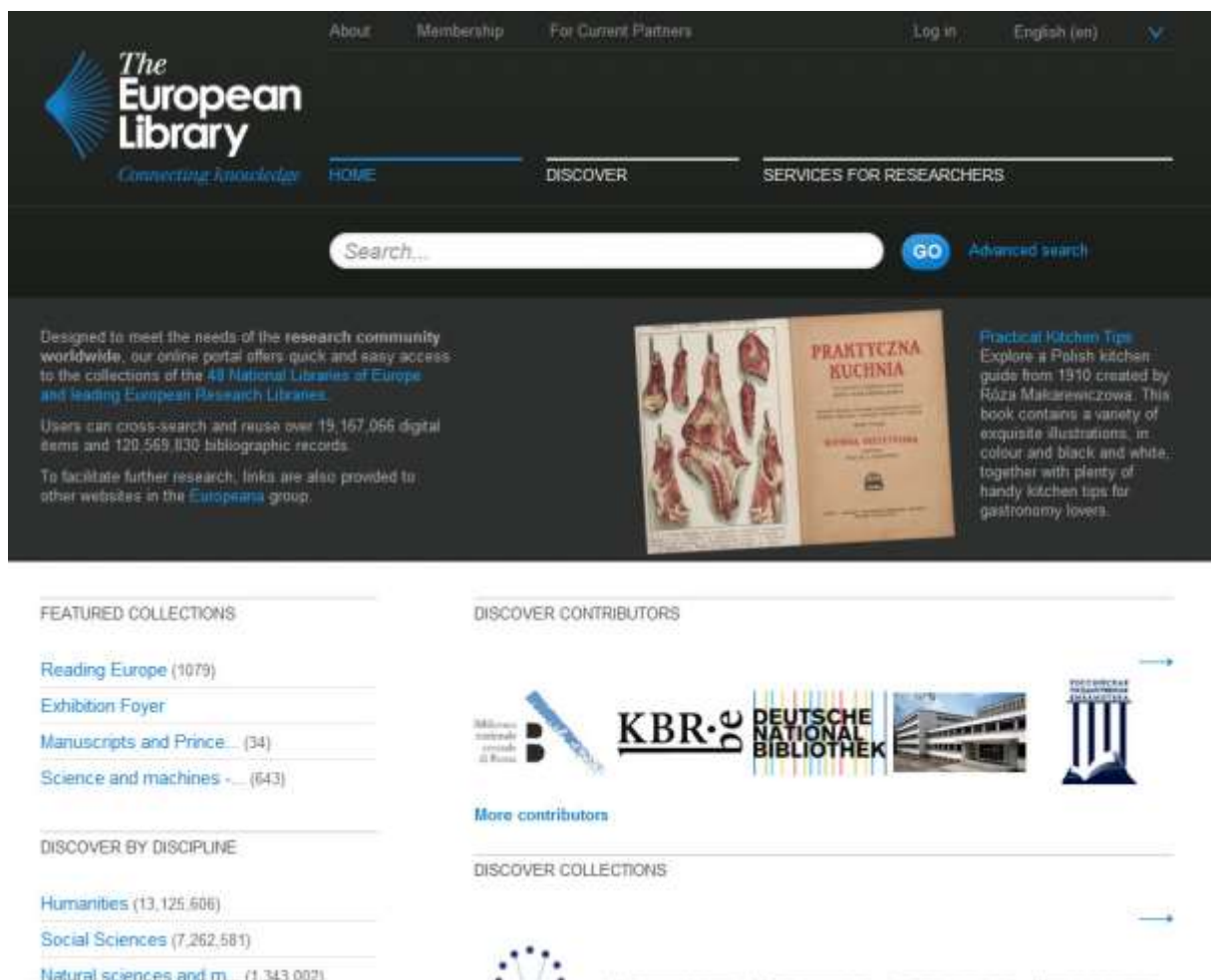
Az Európai Könyvtár (TEL)

Az *Európai Könyvtár* (TEL = The European Library) közös online belépési pont Európa 48 nemzeti és tudományos könyvtárának gyűjteményeibe. A források között digitalizált könyvek, fotók, térképek, hangfelvételek, videók, kották, stb. találhatók, illetve elérhetők a *nemzeti könyvtárak* online katalógusai is. A TEL továbbfejlesztéseként jött létre 2005-ben az *Európai Digitális Könyvtár* (EDL), más néven *Europeana*, ami már nemcsak a nemzeti és tudományos könyvtárak anyagainak, hanem minden, projekthez csatlakozó gyűjteménynek a közös kereső felülete. E projekt keretében teljessé lett ki az EU könyvtárfelfogása, ami e fogalomban egyesítette a kulturális örökség-őrző intézményeket: könyvtárakat, levéltárakat, múzeumokat, audiovizuális archívumokat.

A TEL közel 20 Millió digitalizált forrást és 120 Millió bibliográfiai rekordot tartalmaz⁹.

A projekt magyar közreműködői:

- Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtár (OSZK MEK)
- Nemzeti Audiovizuális Archívum (NAVA)
- Nemzeti Digitális Adattár (NDA)
- Országgyűlési Könyvtár
- Petőfi Irodalmi Múzeum (PIM)
- Magyar Rádió Archívuma (MR Archívum)
- Magyar Nemzeti Filmarchívum (MNF)

2. ábra: A TEL nyitó oldala

⁹ The European Library. <<http://www.theeuropeanlibrary.org/tel4/>>

Az Európai Unió tagországainak közös digitális könyvtári kezdeményezése, az Europeana

Előzmények

Az EU digitális könyvtári programjainak előzményei 1986-ig nyúlnak vissza és szorosan kapcsolódnak az Unió egymásra épülő kutatás-fejlesztési keretprogramjaihoz. Az 1998-ban zárult szakasz három különálló programból állt, amelyek közül a *Telematika a Könyvtárakban* alprogram a könyvtárak információs infrastruktúrájának a kiépítését és a könyvtárak hálózatra kapcsolását célozta meg. A 2002-ben zárult 5. Kutatási és Fejlesztési Keretprogram fő vonása az integráció, értéknövelt szolgáltatások kifejlesztése, a könyvtárak hálózati információközvetítő szerepének a hangsúlyozása volt (Európai Unió. Bizottság 2002). Ekkor jelent meg a programokban a kulturális örökség dokumentumait gyűjtő könyvtáraknak, múzeumoknak, levéltáraknak egységes szemléletben kezelése, amiből már akkor kiolvasható volt az azonos eszközökkel elérhető elosztott szolgáltatásoknak, a gyűjtemények hipermédia feldolgozásának, a multimédia tartalomnak az igénye is.

A programokban a digitális könyvtári fejlesztés az információs társadalom stratégiai tényezőjeként jelent meg a *Multimédia tartalom és eszközök* (KA3) kulcsakció aktivitási területei között, ami a multimédia rendszerek és szolgáltatások lehetőségeit kutatta, köztük a digitális könyvtárak és az elektronikus tanulás problémáját is. Deklarált célja a kreativitás előmozdítása, középpontban a vizuális, audio és interaktív média tartalommal, az európai munkaerő növelése, valamint a polgárok és közösségeik képessé tétele a digitális rekordok használatára.

Ebbe a koncepcióba épültek bele a digitális könyvtári kutatások is, amelyeknek a célja kettős volt:

- a) egyrészt a kulturális és tudományos forrásokhoz való *hozzáférés* elősegítése,
- b) másrészt a kulturális örökség *digitális megőrzése*, a virtuális környezet lehetőségeinek a kutatása.

Az Unió elképzelései szerint a digitális könyvtár a kulturális örökség megőrzésének és hozzáférhetővé tételének publikációs kerete, amibe mind a klasszikus könyvtári állomány digitalizált változata, mind a film-, a levéltári, és a múzeumi objektumok beletartoznak, így számolnia kellett a multimédiaformák számos variációjával, ami a szabványosítás széles körét igényelte. A megvalósításban a fő stratégiai kérdés az európai tartalom értékének a hangsúlyozása és ennek a tartalomnak a globális környezetben fenntartható kiaknázása volt. Az európai tartalom egyúttal soknyelvű tartalmat is jelent. Elengedhetetlen a használók szükségleteinek jobb megértése, azonosítása és definiálása, felhasználó-központú fejlesztések végrehajtása, amihez gazdasági és üzleti modellek kifejlesztésére volt szükség makro- és mikro szinten egyaránt.

Sokat finomult, de máig sem tisztázódott megnyugtatóan a copyright kérdése, az egyensúlyozás a szabad hozzáférés és a szerzői jogok között. A „free for all” koncepció különösen erős az oktatási összefüggésekben, szemben a piaci felhasználással.

A 3. kulcsakcióban (multimédia tartalom és eszközök) is megmutatkozott az 5. Keretprogramnak az a jellegzetessége, hogy intézmények széles körének az együttműködésére épített és hozzájárult a későbbi *eEurope* akciótervhez.

Európa digitális könyvtára az eEurope cselekvési tervekben

A Bizottság 1999-ben indította el az eEurope kezdeményezést. Az ambíciózus program célja az információs technológiák széleskörű elterjesztése az élet minden területén. Jelszava: „információs társadalom mindenkinek!” (Európai Unió. Bizottság. 1999). Az EU tagországok

2000. júniusi feirai ülésén egyetértettek abban, hogy kihasználva a digitális technológiák-adta lehetőségeket, az európai tartalom minél előbb jelenjék meg a világhálón. Ez a javaslat bekerült az *eEurope 2002* akciótervbe és a digitális tartalmak létrehozásának és az azokhoz történő hozzáférésnek a kutatására 2001-ben indított *eContent* (Kultúrpoint 2006), majd 2005-től az *eContentPlus* programba (Európai Unió. Bizottság é.n.a).

A Lundi Cselekvési Program és a Minerva Projektek

A megvalósítás első lépése a *Lundi Alapelvek* (Hegyközi 2001), majd a *Lundi Cselekvési Program* (Hegyközi 2004) elfogadása volt 2001 áprilisában, aminek a célja a digitalizálási programok közös koordinálása. Elfogadták azokat az alapelveket, amelyek mentén elindulhattak a kísérleti projektek. A programok és irányelvek felügyeletére, összehangolására létrehozták a Nemzeti Képviselők Csoportját, majd 2002-ben létrejött a tagállamok minisztériumai közötti együttműködés *Minerva Projekt* néven. Célja az európai kulturális értékek digitalizálási terveinek összehangolása, a jó módszerek kutatása, a lundi alapelvek terjesztése. A csatlakozás előtt álló országok a Minerva Plus programban vehettek részt (OSZK, NKÖM 2004).

A közgyűjtemények figyelmét kezdetben a digitalizálandó dokumentumok körének a meghatározása kötötte le és döntően a könyv- és audiovizuális jellegű dokumentumokra terjedt ki. A digitalizálási munkák területén a könyvtárak még ma is jóval előbbre tartanak, mint a múzeumok és levéltárak.

Az i2010 stratégia és a Bizottság i2010 : digitális könyvtárak közleménye

Az információs társadalomra vonatkozó *i2010 stratégiájának* részeként hirdette meg a Bizottság az *i2010: digitális könyvtárak* kezdeményezést Európa kollektív emlékezetének digitalizálására, online hozzáférhetőségének biztosítására és digitális megőrzésére, hogy a források különböző gazdasági ágazatokban és az alkotó tevékenység céljára is felhasználhatók legyenek (Európai Unió. Bizottság 2010b). Ehhez az interneten egy közös felületen való megjelenés szükséges, mert így nagyobb hangsúlyt kap a közös örökség.

Ekkor már működött a TEL (The European Library), Európa nemzeti és egyetemi könyvtárainak katalógusaihoz kaput nyitó közös keresőfelület, amit kiindulópontnak tekintettek. Számos probléma, mint a szerzői jogi kérdések, a digitális kötelezpéldány, vagy a webes szüretelés megoldásra váró feladatok voltak. Az aggregációs feladatok megfogalmazására csak jóval később, 2007-2008 táján került sor. Ezért volt nagy jelentőségű az *Athena Projekt* elindítása 2008-ban, ami elsősorban a múzeumokban fellelhető anyagok digitalizálására koncentrált és aggregációs feladatokat is felvállalt.

Az Európai Parlament és a Tanács 2005. novemberében ajánlást fogadott el a filmalkotások összegyűjtéséről, katalogizálásáról, megőrzéséről és helyreállításáról, a Bizottság pedig ajánlást fogalmazott meg a kulturális anyagok digitális megőrzéséről (Európai Unió. Bizottság 2006).

Az Europeana létrejöttét több fontos szervezési és technológiai lépés előzte meg. 2007. novemberében megkezdte működését az Europeana működését támogató alapítvány, az informatikai infrastruktúra kiépítését pedig a holland nemzeti könyvtár vállalta magára.

Az európai digitális könyvtár, az Europeana megvalósulása

A Bizottság *i2010-es kezdeményezésének* megvalósulása az adatgazda intézmények közreműködésével 2008. november 8-án megnyílt Europeana, Európa kollektív emlékezetének közös keresőfelülete, ami akkor kétmillió forráshoz – nyomtatott termékekhez, álló- és mozgóképekhez, múzeumi tárgyakhoz, levéltári dokumentumokhoz és egyéb audiovizuális anya-

gokhoz – engedett hozzáférést. Másfél év múlva ez az állomány 6 Millióra bővült, aminek kb. 80%-a kép volt (Friberg 2010).

Európa multimédiás digitális könyvtárának feladata az európai kultúra megőrzésre érdemes emlékeinek elérhetővé tétele egy közös felületen. Az egyik legnagyobb kihívást a szerzői jogi kérdések tisztázatlansága, illetve a védelmi idő okozta. Ha a közelmúltban keletkezett művek elérhetetlenek Európa digitális könyvtárának felületéről, akkor óhatatlanul egy torz kép alakul ki a 20. századi kulturális örökségről. Hogy ez elkerülhető legyen, az Unió a kulturális intézmények szoros együttműködését szorgalmazta a szerzői jogok tulajdonosaival. Ezt a nehéz kérdést azzal oldották meg, hogy az Europeanából elérhető művek oldalain a jogtulajdonoshoz vezető linkeket helyeznek el, amelyeken keresztül tájékozódni lehet a felhasználás feltételeiről. Az Unió ajánlásai mentén nemzeti törvényhozási szinten is történtek lépések, például az árva művek felhasználási lehetőségei tekintetében.

Lezárt tematikus projektek

A folyamatos gyűjtés mellett határozott ideig tartó, de lezárulásuk után is fenntartható tematikus projektek támogatják a kulturális emlékek digitalizálását és adataik továbbítását az Europeanába.

A *VideoActive* projekt (2006-2009) célja az európai televíziós kulturális örökség összegyűjtése és közvetítése az Europeana felé. (Bővebben lásd *Az aggregátorok* című alfejezetben).

A *BHL-Europe* (Biodiversity Heritage Library for Europe) a biológiai sokszínűség irodalmának és olyan tudósok, mint Darwin, vagy Humboldt munkásságának digitalizálását támogatta. Magyar résztvevője a Természettudományi Múzeum. 2009 májusában indult és 2012 tavaszán zárult.

Az *EFG* (European Film Gateway) (2008. szeptember – 2011. augusztus) nemcsak filmek, hanem képek, rajzok, fotók és szöveges dokumentumok digitalizálását is támogatta. Magyar részről a Nemzeti Filmarchívum a tagja.

Az *EuropeanaLocal* (2008. május - 2011. május) helyi múzeumok, könyvtárak, archívumok és audiovizuális intézmények anyagainak digitalizálását segítette. A munka eredményeképpen érhető el az Europeanából például a Békés Megyei Tudásház és Könyvtár digitalizált anyagai.

Az *EuropeanaTravel* programban (2009. május - 2011. május) Európa egyetemi és nemzeti könyvtárai vettek részt, magyar részről a Debreceni Egyetem Nemzeti Könyvtára.

A *Judaica Europeana* keretében a zsidó kultúra emlékeit digitalizálták és juttatták el az Europeanába.

A *MIMO* (Musical Instrument Museums Online) (2009. szeptember-2011. szeptember) projekt európai múzeumokban őrzött hangszerek tanulmányozását tette lehetővé. Magyar résztvevője nem volt.

Az Europeana fejlesztésének irányai

Az Europeana fejlesztése során meg kellett oldani a többnyelvű keresés és megtekintés lehetőségét, ami elindult ugyan, de a magyar nyelvű keresés még további fejlesztésekre vár, mint ahogyan a magyar vonatkozású anyagok számának bővítése is, hiszen az az 1%-ot sem éri el. A Parlament 2010. májusában megállapította, hogy az uniós tagállamok közül Franciaország a legaktívabb a digitalizálás területén: az Europeana 10 Milliós állományának 47%-a ebből a tagállamból származik (Európai Unió. Parlament 2011). Franciaország mellett Németország, Nagy-Britannia és Hollandia képviselteti magát az Europeanában nagyobb számú kulturális emlékeivel (Friberg 2010). Sürgeti a hang- és videotartalom nagyobb arányú bővítését.

Az Unió törekvése arra irányul, hogy a tagállamok biztosítsák a közpénzen digitalizált összes anyag elérhetővé tételét az oldalon, és 2016-ig valamennyi köztulajdonban álló mesterművet bocsássonak az Europeana rendelkezésére.

Az Europeana Foundation a könyvtár 2008. évi megnyitását követően a Rajnáról elnevezett program keretében 2010 nyarára a mennyiségi tartalomfejlesztést tűzte ki célul. A Petőfi Irodalmi Múzeum ebben a szakaszban juttatta el az Europeanába az Athenan keresztül a Digitális Irodalmi Akadémia gyűjteményét. A Dunáról elnevezett következő fejlesztési szakasz 2011 tavaszára a többnyelvű és szemantikus keresést, a multimédia tartalmak annotálhatóságát, illetve az e-bookok lehívásra történő szolgáltatását tűzte ki célul és a Petőfi Irodalmi Múzeum múzeumi gyűjteménye is bekerült az Europeanába.

Az *eEurope* kezdeményezés következő állomása a 2010. május 19-én meghirdetett *Európa 2020* stratégia, aminek hét kiemelt célkitűzése között szerepel az *Intelligens* növekedés, benne a *Digitális menetrenddel*, ami 2011 és 2020 között digitális korszakváltást hirdet a kulturális intézményekben (Európai Unió. Bizottság 2010).

Ennek jeleként megjelentek a 2D és 3D technológiát is felhasználó projektek, amelyek között az archeológia éppúgy megtalálható, mint a képzőművészetek, a társadalomtörténet, a dívat, középkori és reneszánsz kori királyi kéziratok, vagy a mérnöki tudományok.

Új elemként jelennek meg az Europeana felületén a virtuális kiállítások, kronológiák, kulturális események naptára. Az objektumok közötti böngészést segítik a forrásokból összeállított tematikus gyűjtemények, mint például az I. világháború történetei, az art nouveau, esküvő Kelet-Európában, a dadaizmustól a szürrealizmusig, a napóleoni háborúk, fűszerek, stb. A virtuális kiállításokat a gyűjtemények leírásai, az egyes dokumentumokat pedig metaadatai kísérik.

Az új kezdeményezések

Az Europeana új kezdeményezése az Europa Awareness (2012-2014), ami a legjobb megoldások hálózatát kívánja létrehozni könyvtárak, múzeumok, levéltárak, műsorszóró szervezetek, valamint digitális fejlesztők részvételével. Nem titkolt célja a népszerűsítés, a felhasználók bevonása a tartalom létrehozásába. E kezdeményezés keretében indult az *Europeana Remix*, ami arra ösztönzi a polgárokat, hogy osszák meg személyes történetüket, családi emlékeiket, hiszen azok a közös európai örökség részei, Európa történetének forrásai. Ez az interaktív felület jelenlegi témájául az I. világháborút választotta. Ottó és Bernard két katona, az egyik német, a másik angol, akik barátok lettek. Egy német diáklány meséli el történetüket és keresi, hogy vajon rokonságban áll-e Ottóval. A korabeli fényképeket, tárgyi emlékeket is bemutató film alkotói további történeteket, anekdotákat és egyéb forrásokat várnak a témához.

Az Europeana népszerűsítésébe az OSA (Open Society Archivum) is bekapcsolódott, főként a magyarországi rendszerváltással kapcsolatos személyes dokumentumok gyűjtőnapjának szervezésével.

Az Europeana Professional, a tudásmegosztó platform

Európa digitális könyvtára *Europeana Professional* nevű tudásmegosztó platformot működtet, ahonnan a stratégiára, technológiára, a metaadatokra, a hálózatra, a lezárult és a futó projektekre vonatkozó információkat lehet elérni.

Az Europeana működése

A folyamatos gyűjtés mellett határozott ideig tartó, de lezárulásuk után is fenntartható tematikus projektek támogatják a kulturális emlékek digitalizálását és adataik továbbítását az Europeanába.

Európa digitális könyvtára az OAI (Open Archive Initiative) elvén működik, ami a digitális tartalom terjesztésének javítását céljával kitűző nyílt, nemzetközi mozgalom.

Lényege a protokoll, az adat- és a szolgáltatásgazdai funkciók elválasztása egymástól. A rendszer az intézmények önállóságát maximálisan tiszteletben tartja, amit úgy tud elérni, hogy a digitális tartalmak, a dokumentumok az *adatgazdák* (archívumok) tulajdonában maradnak és az ő feladatuk a szabványos metaadatok előállítása és karbantartása, viszont a tartalmat leíró adatokat meg kell nyitniuk szabad felhasználásra a *szolgáltatásgazdák* számára.

A *szolgáltatásgazdák*, az aggregátorok így csak a metaadatokat gyűjtik be az adatgazdák-tól és továbbítják az Europeana felé, a tartalmat nem.

A különböző gyűjteményi területek aggregátorai:

a) *Múzeumi terület*: az *Athena* projekt¹⁰ az eContentPlus program részeként indult azzal a céllal, hogy múzeumi tartalmakat szüreteljen és továbbítsa az *Europeanaba*. Az olasz kulturális minisztérium által koordinált, húsz uniós tagállamot és három, Unión kívüli megfigyelőt összefogó „best practice” hálózat a többnyelvűségre, a szemantikára, a metaadatokra és teauruszokra, adatstruktúrákra vonatkozó ajánlásokkal támogatta a múzeumokat abban, hogy tartalmakat szolgáltatassanak az Europeana számára. Magyar részről a Petőfi Irodalmi Múzeum vett részt a projektben.

b) *Könyvtári terület*: az 5. Keretprogram részeként multimédia tartalom és eszközök kulcsakcióban kifejlesztett alkalmazások (KA3) fokmérőjeként alapította az Európai Bizottság 2001-ben az Európai Könyvtárat (The European Library) (TEL), kapuként szánva Európa szellemi örökségének a megismeréséhez. Tíz résztvevője között Európa kilenc nemzeti könyvtára volt található, amelyek digitális és egyéb gyűjteményeik közös platformon történő elérhetővé tételével szándékoztak megvalósítani az egyetlen virtuális „Európai Könyvtár” páneurópai eszméjét. A program megvalósítása 2001. február elsején kezdődött és 2003. júliusában fejeződött be. A nemzeti könyvtárak szolgáltatása kiterjedt az értékes középkori kéziratokra, ősnymtatványokra, térkép- és portrégyűjteményekre, napilapokra, disszertációkra, kormányzati beszámolókra, és eredeti digitális publikációkra. Az Európai Könyvtár (TEL) új változatát hivatalosan 2012. június 27-én nyitották meg az észtországi Tartuban tartott 41. LIBER konferencián. Míg eredetileg csak nemzeti könyvtárak anyagai voltak kereshetők az adatbázisban, az új változatban már egyetemi könyvtárak dokumentumaihoz is hozzá lehet férni. A TEL új változata nemcsak a dokumentumok metaadatait, de digitális objektumokat és teljes szövegű forrásokat is tartalmaz a ritka könyvektől és kéziratoktól a képekig és videóig. A kutatók referenz-kezelő szolgáltatásokba exportálhatják a rekordokat, a kiváló minőségű metaadatok letölthetők, felhasználhatók adatbányászat és további felhasználás céljából.

Helyi múzeumok, könyvtárak, archívumok és audiovizuális intézmények anyagainak digitalizálását segítette 2008 májusa és 2011 májusa között az *EuropeanaLocal*. A munka eredményeképpen érhető el az Europeanából például a Békés Megyei Tudásház és Könyvtár digitalizált anyagai.

Az *EuropeanaTravel* programban (2009. május - 2011. május) Európa egyetemi és nemzeti könyvtárai vettek részt, magyar részről a Debreceni Egyetem Nemzeti Könyvtára.

A *Judaica Europeana* keretében a zsidó kultúra emlékeit digitalizálták és juttatták el az Europeanaba.

c) *Filmes terület*: a *VideoActive* projekt az eContentPlus program részeként indult 2006-ban, ami azzal a céllal jött létre, hogy – elsősorban oktatási és kutatási célra – hozzáférést biztosítson az európai televíziós archívumok anyagaihoz. A konzorcium-

¹⁰ URL: <http://www.athenaeurope.org>

ban 14 televíziós- és filmarchívum, három egyetem és az online video-technológiával foglalkozó Noterik BV vett részt. A konzorciumnak magyar részről a Nemzeti Audio-vizuális Archívum (NAVA) volt a tagja. A televíziózás-történeti kutatásokhoz a Video Active sok értékes forrást szolgáltatott. A 2009. évi lezárulása után szerepét az EUscreen¹¹ vette át.

2008 szeptembere és 2011 augusztusa között futó projekt volt az *EFG* (European Film Gateway) ami nemcsak filmek, hanem képek, rajzok, fotók és szöveges dokumentumok digitalizálását is támogatta. Magyar részről a Nemzeti Filmarchívum volt a tagja.

d) *Levéltári terület:* az *APENet* (Archival Portal of Europe) a spanyol nemzeti levéltár koordinálásával 2009-ben indult és célja, hogy központi referenz-pontként működjen, összegyűjtse és az Europeana felé továbbítsa a nemzeti levéltárakban található digitalizált anyagokat. Magyar résztvevője nem volt.

e) A 2009 és 2011 szeptembere között futott *MIMO* (Musical Instrument Museums Online) projekt európai múzeumokban őrzött hangszerek tanulmányozását tette lehetővé. Magyar résztvevője nem volt.

Az OAI *kiszolgáló rendszer* feladata az adatszolgáltatáshoz szükséges a különböző adatbázi-sokból származó adatok egységes elérésének biztosítása és az Internet felől érkező kérések kiszolgálása.

Válogatás európai nemzeti digitalizálási projektekből

Olaszország nemzeti projektje, az Internet Culturale

Az Internet Culturale létrehozásának célja a kulturális örökség népszerűsítése és annak előmozdítása, hogy a különféle hordozókon megjelenő emlékek széles körben elérhetőek legyenek¹². Ez a digitális gyűjtemény egy országos szintű kapcsolati rendszeren alapszik a könyvtárak és a különböző kulturális intézmények között, így a könyvtári jellegű dokumentumok mellett például kiállítások anyagába is betekintést nyerhetünk.

A gyűjtemény alapvetően olasz nyelven érhető el, bár felkínálja az angol, a francia és a spanyol nyelvre való váltás lehetőségét is, de egyikre sem engedi a kattintást sem, lehetséges, hogy a fordítási munkálatok még folyamatban vannak. Az az angol nyelvű elérhetőség azonban a mai világban már minimálisan elvárható lenne.

A főcím felett 6 fület találunk, balról jobbra haladva (szabad fordításban): *Kezdőlap, Felderítés, Eszközök, Partner(intézmény)ek, Rólunk, Honlaptérkép*.

Kiemelendő az ötlet és a megvalósítás, hogy két kis videót is megtekinthetünk a főoldalon, amelyek közül az egyik¹³ inkább reklám célzatú, a másik¹⁴ pedig igazán hasznos a keresőfelületek megismerése szempontjából. Ez utóbbi nagyon jó áttekintést nyújt azok számára is, akik esetleg nem értik az olasz nyelvet. Aki viszont éppen Itáliában tartózkodik, már a kezdőoldalon naprakész információkat kaphat a különféle kulturális és tudományos eseményekről, szemináriumokról, kiállítás-megnyitókról. stb.

A Felderítés menüpont alatt többek között a digitalizált gyűjteményben való böngészést érhetjük el, de figyelemre méltó útikalauzokat és kiállítás-katalógusokat is találhatunk, 3 dimenziós városnézéseket, vagy éppen filmfelvételeket tekinthetünk meg.

¹¹ Hozzáférés: <http://www.euscreen.eu/>

¹² Internet Culturale, Cataloghi e collezioni digitali delle biblioteche italiani, <http://www.internetculturale.it/opencms/opencms/it/> (Letöltés ideje: 2013-04-23)

¹³ Spot Internet Culturale, <http://www.internetculturale.it/opencms/opencms/it/spot.html> (Letöltés ideje: 2013-04-23)

¹⁴ Tutorial Internet Culturale, <http://www.internetculturale.it/opencms/opencms/it/video.html> (Letöltés ideje: 2013-04-23)

Az Eszközök- bár kicsit szerencsétlen a fordítás- fül alatt legfontosabb számunkra, hogy itt találjuk azt a katalógust¹⁵, ahonnan az öt adatbázis érhető el, továbbá repertóriumok között is böngészhetünk. Ezen a ponton érdemes a portál számokban kifejezett jelentőségéről is informálódni¹⁶:

- 11 millió bibliográfiai rekord (SBN)
- 60.696 rekord, a XVI. századi, olaszországi kiadásokról (Edit16)
- 263.296 rekord kézirat (Manus)
- 8496 digitalizált tárgy a „Zenei Archívumban” (ReMi)
- 8 millió digitális fájl jpg, djvu, text, és mp3 formátumokban (Biblioteca digitale)

A zárójelben jelzett mozaikszavak pedig már azt sugallják számunkra, hogy itt egy nagyon jól strukturált gyűjteményről van szó.

A Partnerek menüpont alatt értelemszerűen a könyvtárak, múzeumok és kulturális intézményekre kereshetünk. Talán ez a leglenyűgözőbb erőssége a honlapnak, hiszen azt a benyomást kelti, hogy nincs olyan olasz kulturális intézmény, s egyáltalán örökségi elem sem, amiről itt ne kaphatnánk tájékoztatást, vagy ne irányítana azonnal egy olyan következő website-ra, ahol viszont már biztosan találunk valamit.

Végül, de nem utolsó sorban a gyűjtemény létrejöttével kapcsolatos információkat „Rólunk” rovatban találjuk, ahogyan a legfontosabb intézmények és munkatársak elérhetőségeit is, melyből például kiderül, hogy az irányítás Rómában összpontosul¹⁷. Különösen érdekes még, hogy készítettek egyfajta fogalomtárat¹⁸ is, a szakkifejezések magyarázatára.

A Münchener Digitalisierungs Zentrum

Németország egyik legnagyobb digitalizált könyvállománya, a több mint egymillió ember otthonául szolgáló bajor fővárosban, Münchenben található. A Bajor Állami Könyvtár egy különálló osztályaként, 1997-ben hozták létre a 941.308 digitalizált egységgel rendelkező, 36 millió fájlból álló gyűjteményt. A német államszövetségben ezt tartják az egyik legfejlettebb, a modern technológiákat szinte napra pontosan követő digitális könyvtárnak. Ráadásul viszonylagosan könnyű kezelhetősége, a német precizitással kialakított alapossága, összefüggés- és hivatkozásrendszere rendkívül alkalmassá teheti az MDZ-t a pedagógiában való hasznosításra.

A gyűjtemény megszervezésekor három fő elvi célkitűzésről határoztak, s ehhez a mai napig is tartják magukat:

1. Elsőként a digitalizálás maga, vagyis a kulturális örökség széleskörű, elektronikus formában való feldolgozása.
2. Ugyanilyen fontos a folyamatos fejlesztés és közzététel, hiszen a digitalizált anyagot mindig a lehető legmodernebb formában, ezzel párhuzamosan a legszélesebb körben a nyilvánosság rendelkezésére kell bocsátani. Ennek érdekében az MDZ-nek folyamatosan csúcstechnológiákkal kell kísérleteznie, amire azonban itt legtöbbször rendelkezésre is áll a szükséges anyagi fedezet.

¹⁵ Cataloghi <http://www.internetculturale.it/opencms/opencms/it/main/strumenti/cataloghi/> (Letöltés ideje: 2013-04-23)

¹⁶ Natura e finalità <http://www.internetculturale.it/opencms/opencms/it/main/chisiamo/> (Letöltés ideje: 2013-04-25)

¹⁷ Contatti, <http://www.internetculturale.it/opencms/opencms/it/main/chisiamo/contatti/> (Letöltés ideje: 2013-04-25)

¹⁸ Termini d'uso, <http://www.internetculturale.it/opencms/opencms/it/main/chisiamo/uso/> (Letöltés ideje: 2013-04-25)

3. A harmadik legfontosabb célkitűzés a hosszú távú megőrzés és visszakereshetőség biztosítása. Ide tartoznak a lehető legpraktikusabb archiválási módszerek, a feldolgozott kulturális örökség archívuma maximális biztonságának szavatolása és annak őrzése.¹⁹

Mindez a feladatkör igen komoly gépparkot és minőségbiztosítást igényel. Az MDZ-nál azonban ez nem jelent nagy problémát: 13 nagy teljesítményű, csúcs modern scanner géppel digitalizálnak, melyek mindegyike minimum 300x600 ppi-s felbontásra képes. A digitalizálás minősége mellett az archiválás színvonala is rendkívüli. Ezt a területet 1997-től 2004-ig szinte kizárólag CD-Rom-on végezték. 2007-ben indult be a Bajor Állami Könyvtáron belül a „Könyvtáros Archiválás és Visszakereshetőség Rendszer (BABS)”, ennek köszönhetően, az MDZ munkatársai átálltak az automatikus feldolgozást-mentést lehetővé tevő szoftverek használatára. Ezzel egy időben alakult át a szervezeti és technikai struktúra is, hatékonyabb működési formákat megtalálva.²⁰

A müncheni digitális könyvtárosok általában projekt alapon foglalkoztatottak, ezen projektek szinte mindegyike azonban eredményes, és előremutató. Csak az utóbbi pár évben több nagy projektbe kezdtek bele, ezek közül a legjelentősebbek: DFG (a Webes felületű könyvtári tároló rendszerek fejlesztésére), ViFa Musik (a zenei állomány egyszerű és gyors elérhetőségéért), BLO (a Bavarica teljes digitális feldolgozására).²¹ Az intézmény, 1997-es fennállása óta jelentős kapcsolati rendszert is kialakított magának, azon kívül, hogy gyakorlatilag készen kapta a Bajor Állami Könyvtár kapcsolati hálóját. Az MDZ a legszorosabb együttműködést a Bundeswehr (a hivatásos német hadsereg) katonai egyetemével, valamint a Leibnitz Szuperszámítógépes Központtal alakította ki.²²

¹⁹ Münchener Digitalisierungszentrum: *Digitalisierung*.

<http://www.digitale-sammlungen.de/index.html?c=digitalisierung&l=de> (letöltés: 2013.04.20.)

²⁰ Münchener Digitalisierungszentrum: *Langzeitarchivierung*.

<http://www.digitale-sammlungen.de/index.html?c=langzeitarchivierung&l=de> (letöltés: 2013.04.20.)

²¹ Münchener Digitalisierungszentrum: *Projekte und Kooperationen*.

<http://www.digitale-sammlungen.de/index.html?c=projekte&l=de> (letöltés: 2013.04.20.)

²² Münchener Digitalisierungszentrum: *Partner in der Langzeitarchivierung*.

<http://www.digitale-sammlungen.de/index.html?c=langzeitarchivierung-projektpartner&l=de> (letöltés: 2013.04.20.)

3. ábra: Az MDZ nyitó oldala

Válogatás magyar projektekből

Az OSZKDK

Az Országos Széchényi Könyvtár Digitális Könyvtárának, az OSZKDK-nak <http://oszkdk.oszk.hu> a gerincét a kiadók elektronikus dokumentumainak köteleespéldányai jelentik. Ezek a dokumentumok a szerzői jogi korlátozások figyelembevételével vagy szabadon, bárki által megtekinthetők, vagy az OSZK zárt hálózatán belül férhetők hozzá.

4. ábra: A Hess András-féle és a Thuróczi-krónia az OSZKDK-ban

A Bibliotheca Corviniana Digitalis

A magyar reneszánsz kultúra leghíresebb alkotása Mátyás király budai könyvtára. A Bibliotheca Corviniana Digitalis <http://www.corvina.oszk.hu/> anyagának felhasználásával nyomon követhető a kor tudomány- és művelődéstörténete.

5. ábra: E-corvina

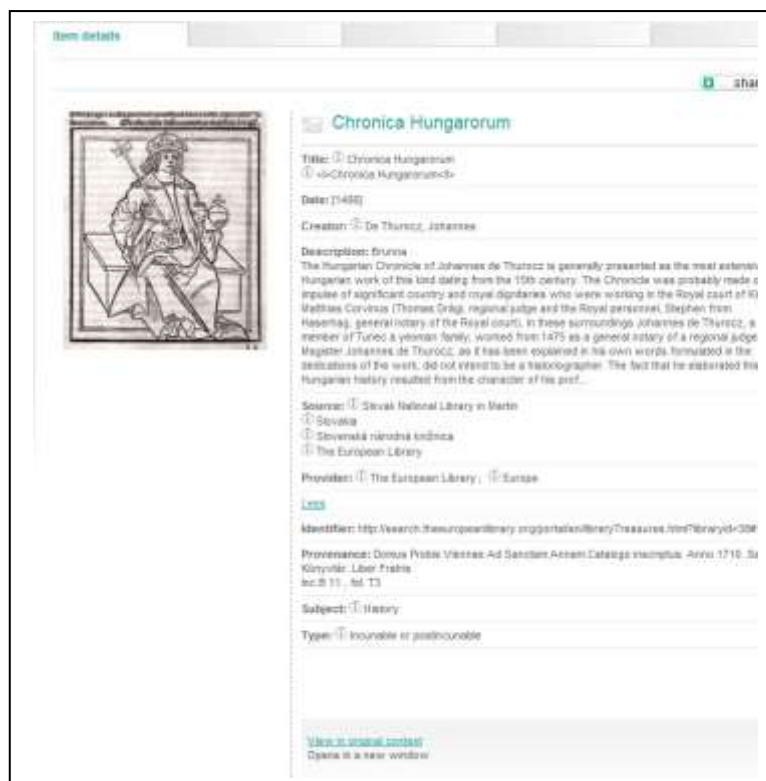
A korai magyar könyvművészet egyik figyelemre méltó reprezentánsa az 1488-ban Brűnnben, majd Augsburgban megjelent Thuróczi János-féle Chronica Hungarorum. A Somogyi-könyvtár 1992-ben vásárolta meg az augsburgi kiadás egy példányát. A Krónikát – szlovák történeti forrás szerepét hangsúlyozva - bemutatja a TEL, innen veszi át az Europeana.

6. ábra: A Thuróczi-krónika augsburgi kiadása

7. ábra: A Thuróczi-krónika bemutatása szlovák szempontból a TEL-ben

8. ábra: A Thuróczi-krónika bemutatása az Europeana-ban

Magyarország Képes Történelmi Kronológiája (Képidő)

A <http://www.kepido.oszk.hu> címen elérhető Magyarország képes történelmi kronológiája. Az adatbázis történelmünk sorsfordulóinak, a magyar vár-, város- és színház történetnek, a mindennapok és ünnepek eseményeinek forrásait tartalmazza a kezdetektől a második évezred végéig. Az időrendben felsorolt tényeket a tárgyi és szellemi kultúra emlékei, jelentős megnyilvánulások, képeslapanyag, valamint képzőművészeti alkotások illusztrálják.

9. ábra: Kulcsszavas keresés a Képtárban

10. ábra: Időrend szerinti keresés a Képtárban

A Digitális Irodalmi Akadémia

11. ábra: A DIA fejléce

A Petőfi Irodalmi Múzeum szervezeti kereteiben működő *Digitális Irodalmi Akadémia* (DIA) (<http://www.pim.hu/object.d8f182da-fdfa-45ba-914f-2688ce822346.ivy>) a kortárs magyar irodalom kiemelkedő alkotóit és alkotásaikat gyűjti egy csokorba és az életműveket teljes szöveggel teszi elérhetővé. Alapításában azok az élő írók, költők vehettek részt, akiket 1998-ig *Kossuth-díjjal*, illetve a *Magyar Köztársaság Babérkoszorús Írója/Költője* címmel tüntettek ki. Új tagot a DIA tagjai választanak évente tartott közgyűlésükön.

A Virtuális Diamúzeum

Míg az 1950-es, 60-as években Nyugaton a televízió lett a tömegszórakoztatás legnépszerűbb eszköze, Magyarországon a diafilm képviselte azt a tömegmédiát, amit a népnevelés, a politikai propaganda eszközeként iskolákban, munkahelyeken egyaránt könnyen lehetett használni. A mesékbe ideológiai tanulságok kerültek, a pártoktatás prezentációs anyagául szolgált, azaz a dia kortörténeti dokumentum. A hetvenes évekre a diafilm a házimozsi szerepét töltötte be, a gyerekek kedvelt szórakozási eszköze lett és közkönyvtárak állományában is kitüntetett helyet kapott. Egy 1957-es miniszteri utasítás pedig egyenesen kötelezővé tette a közkönyvtárak számára a gyűjtést. Ehhez és a népművelési munkában történő felhasználáshoz módszertani útmutatók is készültek.

Bíró Ferenc magánkezdeményezésére jött létre a Diafilm-történeti Gyűjtemény, ami az 1920-as évektől napjainkig megjelent oktató, ismeretterjesztő és szórakoztató diafilmek teljesnek mondható kollekcója. De nem csupán a filmek, hanem szöveggönyvek, használati utasítások, árjegyzékek, katalógusok és a filmekhez tartozó hangfelvételek is megtalálhatók a gyűjteményben, aminek digitalizált filmjeit kezdetben a Neumann-ház tette közzé weboldalon, majd 2006-ban átvette az OSA Archivum, ami nyilvános vetítéseken is bemutatja a gyűjteményt.

A Diamúzeum honlapján²³ megtekinthetők a filmek, illetve a gyűjteményről, a diafilm történetéről, a technikákról tanulmányok is olvashatók. A diafilmek iránt érdeklődők tájékoztatását szolgálja a diafilmgyártás történetéről, használatáról összeállított bibliográfia.

A Magyar Elektronikus Könyvtár projekt

A MEK projekt három, egymáshoz közvetlenül kapcsolódó digitális könyvtári gyűjteményből áll.

A projekt első eredménye a szöveges anyagok gyűjteménye (1994), a második az időszaki kiadványok adatbázisa (2004), majd 2007-ben a képtár, ami azoknak a magyar vonatkozású és oktatási, tudományos, kulturális szempontból értékes digitális dokumentumoknak a

²³ A Diamúzeum elérhető: <http://dia.osaarchivum.org/public/index.php>

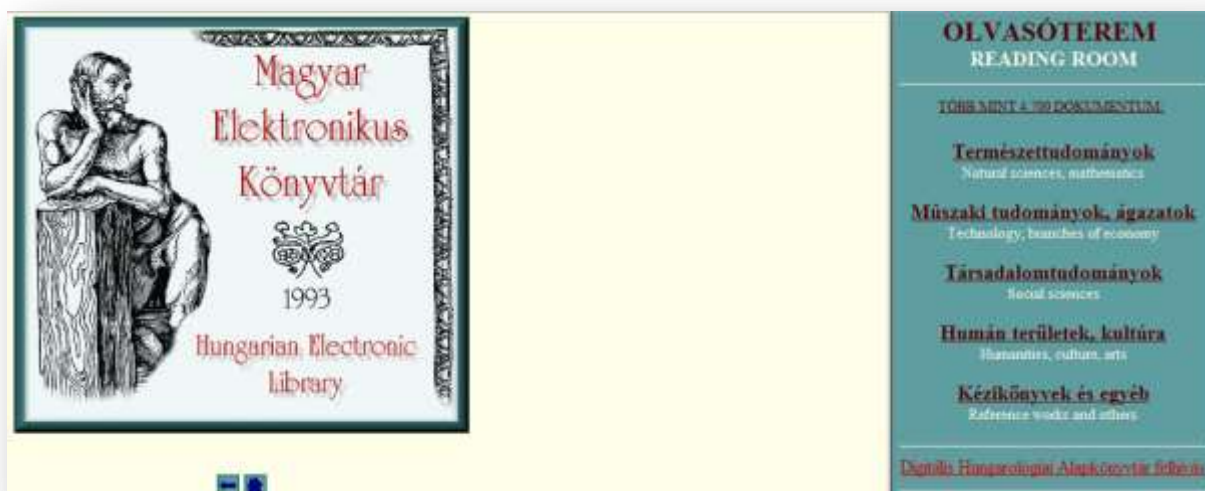
gyűjteménye, amelyek egyrészt a MEK és az EPA állományában levő kiadványok válogatott képanyagát, másrészt az interneten, CD-n, illetve DVD-n megjelenő digitális képeket tartalmazza.

Digitális könyvtár, mert anyagát a könyvtári információkeresés és adatcsere szabályai szerint dolgozza fel, a gyűjtemény jellegéből adódóan időről időre virtuális kiállításokat rendez és tájékoztató szolgálatot tart fenn, azaz a gyűjtés mellett egyéb szolgáltatásai is vannak, ugyanakkor felhasználói interakciót is lehetővé tesz. Az „Olvasói vélemények” link az egyes művek navigációs oldalain jelennek meg.

A *Világkönyvtár*²⁴ a MEK "kijárata" más elektronikus és hagyományos könyvtárak, szövegterek, könyvkiadói és -forgalmazói oldalak, adatbázisok, internetes keresők felé.

A szöveges források archívuma²⁵

A Magyar Elektronikus Könyvtár története röviddel az internet megjelenése után kezdődött. A Miskolci Egyetem és a Budapesti Közgazdasági Egyetem gopher szerverein 1994-ben létrehozott két teszt-gyűjtemény további működésének terve még ebben az évben bekerült a Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program első hároméves feladattervébe és 1995 elején az NIIF "helka" gépén elkezdődött egy gopher szerverre alapozott központi MEK szolgáltatás építése, majd 1996 júliusától a web felület működése.

12. ábra: A MEK kezdeti web felülete tematikus böngészővel

A MEK 1999 szeptemberétől az Országos Széchényi Könyvtár kereteiben működik és az OSZK szerverét 2001-től használja. A fejlesztés során új kezelőfelületet hoztak létre és a feltöltött dokumentumokat Dublin Core és MARC formátumú metaadatokkal látták el, ezáltal az indexelő keresőgépek számára megtalálhatók a keresett dokumentum adatai és ezen keresztül a teljes szöveg.

²⁴ URL: <http://www.mek.oszk.hu/html/virtualis.html>

²⁵ URL: <http://www.mek.oszk.hu>

13. ábra: A MEK 2.0 kezelőfelülete a böngészővel, a katalógussal és az információs oldalak linkjeivel

Gyűjtőkörébe csak magyar nyelvű, vagy magyar, illetve közép-európai vonatkozású, magyar szerzők által írt, vagy magyarra fordított tudományos, szakmai, oktatási, irodalmi vagy referenz művek tartoznak, elsősorban szöveges anyagok, de találhatók a gyűjteményben térképek és kották is. A gyűjtemény jelentőségét növeli, hogy az ún. szürke irodalmat sem zárja ki a gyűjtőköréből, így az egyébként nehezen elérhető disszertációk, szakdolgozatok, kutatási jelentések, stb. a projekt web felületén szabadon kutathatók.

Célja kezdetben a legkülönbözőbb forrásokból származó, eleve digitális formában létező művek összegyűjtése és szolgáltatása volt, később azonban az eredetileg nyomtatásban megjelent művek digitalizált változatait is befogadta és befogadja ma is.

mek.oszk.hu	Gabe Dearborne Remetelak <i>Szépirodalom, népköltészet/Kortárs magyar irodalom (magyar irodalom)</i>													
SZERZŐI JOGOK	<i>"Akármennyire is akarom, nem tudok megszabadulni egyfajta büntudattól, pedig tudom, hogy egész házasságunk alatt nem vétettem Jessica ellen. Szeretettel vettem körül, vagy legalábbis megpróbáltam. Azt hiszem, nem voltam zsarnok férj. Talán kicsit szakbarbár, hiszen a mindenem a repülés volt."</i>	FÜLSZÖVEG												
KATALÓGUS-CÉDULA	felolvas MEGTEKINTHETŐ VERZIÓK: súgó <table border="1" style="width: 100%; text-align: center;"> <tr> <td>HTML</td> <td>Word</td> <td>RTF</td> <td>PDF</td> <td>LIT</td> <td>JPEG</td> </tr> <tr> <td>*</td> <td>1501 kbyte</td> <td>1860 kbyte</td> <td>2002 kbyte</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	HTML	Word	RTF	PDF	LIT	JPEG	*	1501 kbyte	1860 kbyte	2002 kbyte			OLVASÓI VÉLEMÉNYEK
HTML	Word	RTF	PDF	LIT	JPEG									
*	1501 kbyte	1860 kbyte	2002 kbyte											
KERESÉS A MEK-BEN	ZIP-PEL CSOMAGOLT VERZIÓK: súgó <table border="1" style="width: 100%; text-align: center;"> <tr> <td>HTML</td> <td>Word</td> <td>RTF</td> <td>PDF</td> <td>XML</td> <td>Egyéb</td> </tr> <tr> <td>617 kbyte</td> <td>628 kbyte</td> <td>655 kbyte</td> <td>1825 kbyte</td> <td>608 kbyte</td> <td></td> </tr> </table>	HTML	Word	RTF	PDF	XML	Egyéb	617 kbyte	628 kbyte	655 kbyte	1825 kbyte	608 kbyte		KAPCSOLÓDÓ OLDALAK
HTML	Word	RTF	PDF	XML	Egyéb									
617 kbyte	628 kbyte	655 kbyte	1825 kbyte	608 kbyte										
KÖNYVKERESÉS	INFORMÁCIÓ 2005-10-18 FORRÁS	SZÁMLÁLÓ: 10106												
hátra előre	URL: http://mek.oszk.hu/00800/00891 URN: http://nbn.urn.hu/N2L?urn:nbn:hu-2890													
	Megosztás Gépi felolvasás													

14. ábra: Digitalizált mű navigációs oldala

Művek digitális könyvtárakban történő közzététele és azok használata számos szerzői jogi kérdést is felvet, ezért a felhasználás szerzői feltételeiről minden esetben tájékoztatást kap a felhasználó. A mű metaadatai a *Katalóguscédula* menüpontból érhetők el, a *Kapcsolódó oldalak* a MEK-ben levő hasonló témájú művek elérhetőségéről tájékoztatnak, a *Fülszöveg* pedig a mű tartalomjegyzékét, illetve annotációját tartalmazza. Vannak olyan eleve digitálisan létező, vagy digitalizált források, amelyek többféle fájlformátumban is elérhetők, erről tájékoztat a *Megtekinthető verziók* menüpont. Látássérült felhasználók számára segítség, hogy egyes művek gépi felolvasását is lehetővé teszi.

Kulturális örökségünk megőrzésében tett újabb lépés volt 2004-ben a MEK keretében az OSZK koordinálásával elindított *Digitális Hungarológiai Alapkönyvtár*²⁶ projekt, aminek keretében több száz alpmű digitalizálása és elérhetővé tétele kezdődött el.

A folytatódó források digitális könyvtára, az EPA

Folytatódó források alatt a könyvtáros szakma olyan elektronikus időszaki kiadványokat ért, amelyek egymást követő részegységekben, folytatólagosan jelennek meg. Ennek nyomtatott megfelelője a napilap, folyóirat, évkönyv, sorozat, stb.

Az Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis²⁷ célja a magyar vonatkozású elektronikus időszaki kiadványok összegyűjtése és szolgáltatása.

Elektronikus időszaki kiadványok már az internet korai időszakában is megjelentek és tünékenységük, változtathatóságuk felvetette összegyűjtésük szükségességét. Az 1990-es évek közepén még csak nyilvántartásuk kezdődött meg a MEK keretében, amihez tartalomjegyzék-szolgáltatás is társult. Az e-folyóiratok linkjei, a tartalomjegyzék-szolgáltatás kezdetben a MEK virtuális folyóirat-olvasótermében volt elérhető. A linkek azonban csak addig működ-

²⁶ URL: <http://www.mek.oszk.hu/hungalap/>

²⁷ URL: <http://epa.oszk.hu>

tek, amíg az információnak helyet adó szerverek is működtek, vagy szolgáltatták az információt. Célravezetőbb megoldásnak látszott ezért közvetlenül a szerkesztőségekkel megállapodni a gyűjtésről, archiválásról és a szolgáltatásról. Ezt a munkát a MEK 2001-ben kezdte el és ebből fejlődött ki 2003-ra az Elektronikus Periodika Adatbázis, ami 2004 nyarán nyílt meg az érdeklődők számára. Gyűjtőkörébe tartoznak mindazok az interneten, CD-ROM-on, DVD-ROM-on hozzáférhető elektronikus időszaki kiadványok, amelyeknek bármilyen magyar vonatkozásuk van. A gyűjteményben található kiadványok egy része archivált, más része távoli, vagy offline elérésű. Az archivált kiadványokhoz az EPA biztosítja az állandó hozzáférést, míg a távoli elérésű, azaz az interneten közzétett, de nem archivált elektronikus forrásoknak rögzíti a metaadatait és azokon keresztül kereshetővé teszi a kiadványt, de a szövegek hozzáférhetősége az eredeti forrás működésétől függ. Offline jelzésű kiadványok értelemszerűen nem érhetők el az interneten, viszont adataik regisztráltak, így maguk a kiadványok más forrásból megkereshetők.

Az EPA nyitó oldala a könyvtárban való navigálást segíti elő az alábbi nagyobb témakörökben:

- cím- és téma szerinti böngészés,
- az állományban történő gyorskeresés,
- kapcsolódás cikk-adatbázisokhoz,
- aktuális tematikus összeállítások ajánlatai,
- újdonságok és egyéb hasznos információk a használathoz.

böngészés cím szerint

a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z

böngészés téma szerint

természet-tudománvok

műszaki tudománvok gazdasági ágazatok

társadalom-tudománvok

humán területek kultúra, irodalom

gyarapodás

RSS XML HTML

RSS XML HTML

RSS

fenntartó:

Országos Széchényi Könyvtár

Elektronikus Periodika A

datbázis rhívum

about us

hírek

statisztika

bemutató

irattár

vendégkönyv

2198 kiadvány

újdonságok

archivált

teljes lista

kapcsolat

Képes hét

Határontúli magyar irodalom Felvidék; határon túli magyarság; irodalom; Prága; Szlovenszko

1928-1930

ARCHIVÁLT

FOLYAMATOS

http://epa.oszk.hu/02200/02225

2012-07-05

Állatvédelem

állategészségügy; állatkinzás; állattenyésztés; állatvédelem; civil szervezet

1901, 1905-1913

ARCHIVÁLT

LEZÁRT

http://epa.oszk.hu/02200/02224

2012-07-01

Különbség

Filozófia általában filozófia; filozófiatörténet; kritika

2003, 2009-2010

TÁVOLI

SZÜNETEL

http://epa.oszk.hu/02200/02223

2012-06-29

Rendészet és Emberi Jogok

Emberi jogok érdekképviselő; hatóság; igazságszolgáltatás; igazságügy; jogsértés

2011-

ARCHIVÁLT

FOLYAMATOS

keresés a katalógusban

cím

évek

téma könyvtártudomány

típus szakmai

szűkítés hozzáférés szerint minden archivált távoli offline

súgó / összetett / keres

keresés téma szerint

keresés a teljes szövegben

súgó / összetett / keres

cikk-kereső

EH

EPA-HUMANUS-MATARKA Közös kereső

DR

Országos Dokumentum-ellátási Rendszer

ajánlat:

NYUGAT

1908-2008

NYUGAT 1908-2008 ünnepi honlap

15. ábra: Az EPA nyitó lapja

A kiadvány szintű keresés az EPA-ban

A gyorskeresés és a böngészés funkció

A gyorskereséssel csak kiadvány szintű keresést lehet végrehajtani a *keresés a katalógusban* menüpontban a dokumentum címe, az elektronikus formában elérhető évek, vagy a periodikum témája szerint. A találatok szűkítésére a kiadvány típusának megadásával van lehetőség, ami legördülő menüből választható, vagy ha ismert a hozzáférés módja, megadható, hogy archivált, távoli elérésű, vagy offline legyen-e a kiadvány. Összetett kereséssel egyszerre tíz szempont is megadható. Böngészni folyóiratcímek és témák szerint lehet.

33

16. ábra: A gyorskeresés funkció

A tematikus kiadvány- kereső

Kiadványok téma szerinti jellemzése összetett feladat. Ezt az EPA úgy oldja meg, hogy két tematikus rendszert kapcsol össze:

1. a Magyar Elektronikus Könyvtár témaköreinek listáját és
2. az OSZK tezauruszának, a Köztaurusznak a tárgyszólistáját.

A tematikus kereső az EPA nyitó oldaláról a *keresés a katalógusban* menüpontból indítható. Témák (tágabb fogalom) és tárgyszavak (szűkebb fogalom) egymáshoz rendelésével és a megfelelő operátor kiválasztásával lehet kiadványokat keresni. Mind a témakörökhöz, mind a tárgyszavakhoz tartozik egy-egy index gomb, aminek használatával a jobb oldali keretben megjeleníthetők a listák, amiből kiválasztva a megfelelő indextételt, az bemásolódik a bal oldali keresőmezőbe.

A "keres" gomb megnyomásával elindítható a keresés, a "törlés" opcióval viszont az összes beírt feltétel törlődik.

szöveg. Az eredeti forráshelyhez történő csatlakozás archivált kiadvány esetén a *Forrás*, távoli elérésű periodikum esetén a *Forrás és a bélyegkép* menüpontból indítható.

Magyar Orvos a Magyar Orvosi Kamara egészségpolitikai és szakmai lapja http://epa.oszk.hu/01000/01085		2010- szakmai tudományos
Magyar Statisztikai Évkönyv http://epa.oszk.hu/01600/01678		1895-1910 évkönyv
Magyar Tudomány a Magyar Tudományos Akadémia folyóirata http://epa.oszk.hu/00600/00602		1996- tudományos
Magyar Tudomány a Magyar Tudományos Akadémia folyóirata http://epa.oszk.hu/00600/00691		1999- tudományos
Magyar Tudomány 2003 http://epa.oszk.hu/00700/00776		1999-2003 tudományos

18. ábra: A forrás elérhetőségének betűjelzése a találati listában

Folyóiratcikkek szövegeihez több úton is el lehet jutni:

1. A nyitólap jobb felső sarkában levő bélyegkép a kiadvány borítójának a képe, ami egy állomány-nyilvántartó laphoz vezet. Célja, hogy áttekintést adjon az archivált periodikum gyűjteményben meglevő részegységeiről. Tehát nem arról tájékoztat, hogy megjelent-e a kiadvány valamely részegysége, hanem arról, hogy az EPA számára archiválták, így a gyűjteményben megtalálható. A lapon táblázatos formában a periodikumok egy évfolyamon belüli részegységeinek számozási adatai (évfolyamszámozás, ha szerepel az eredeti kiadványon; a részegységek sorszáma; keltezési adat) és a szövegek fájlformátumai láthatók. A tanulmányozni kívánt számra kattintva megnyílik a folyóiratszám tartalomjegyzéke, ahonnan tovább lehet lépni a cikk teljes szövegéhez.

Új Pedagógiai Szemle					
Állományadatok					
1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 MINDEN ÉV súgó					
Év	Évfolyam	Szám	Dátum	Formátum	Megjegyzés
2010		5.		PDF	
2010		3-4.		PDF	
2010		1-2.		PDF	
2009		12.		PDF	
2009		11.		PDF	
2009		10.		PDF	
2009		8-9.		PDF	
2009		7.		PDF	
2009		5-6.		PDF	
2008			január	HTML	
2007			december	HTML	
2007			november	HTML	
2007			október	HTML	

19. ábra: Állomány-nyilvántartó lap az EPA-ban

2. A periodikum nyitólapjának középső részén található éves csoportosításban az állományban meglévő évfolyamok. Az évszámba kattintva az állomány-nyilvántartó lapra jutunk, ahonnan tovább lehet lépni a szöveghez.

Archivált periodikumok cikkeiben teljes szövegű keresés is lehetséges, ami vagy a periodikum nyitólapjának *Kereső* menüpontjából, vagy a *Mutatóból* érhető el, de az EPA-szolgáltatás nyitó lapján a jobb oldali mezőben levő *keresés a teljes szövegben* opció is használható. Ennek használata akkor hasznos, ha nem tudjuk a konkrét időszaki kiadvány címét, amiben keresni szeretnénk.

A *Keresőben* annak a folyóiratnak a cikkeiben lehet közvetlenül keresni kulcsszavakkal, amelyeknek a nyitólapján vagyunk.

The screenshot shows a search interface with a header box containing 'Új Pedagógiai Szemle' and 'TELJES SZÖVEGŰ KERESŐ'. Below this, there are two main search sections. The first section is 'Keresés a Google™ rendszerrel:', which includes four input fields for search criteria: 'Az összes ilyen szóval:', 'Pontos kifejezéssel:', 'Bármelyik szóval:', and 'E szavak nélkül:'. There is also a dropdown menu for 'Találatok száma egy listában:' set to '10 találat', and a 'keres' button. The second section is 'Keresés a SWISH++ rendszerrel:', which has a single input field and a 'keres' button. At the bottom, there is a note: 'Ezen a kereső űrlapon a címben szereplő kiadvány HTML állományának teljes szövegében kereshet. Az EPA teljes állományában a nyitólapon található űrlap segítségével lehet keresni.'

20. ábra: Teljes szövegű keresés a nyitólap Kereső menüpontjából

Részdokumentum szintű keresés az EPA-ban

Folyóiratcikk keresését két útvonalon lehet indítani:

1. Az EPA-szolgáltatás nyitólapjáról: a jobb oldali oszlopban a *cikk-kereső* linkre kattintva kapcsolódhat az EPA-HUMANUS-MATARKA közös cikk-adatbázishoz. (Lásd Az EPA nyitó oldala ábrát). Leírását részletesebben lásd a Tájékozódás forrásai című fejezetben. A keresést akkor célszerű innen indítani, ha nem tudja, hogy a keresett cikk melyik folyóiratban jelent meg, vagy a szerző időszaki kiadványokban megjelent és az adatbázis számára feldolgozott írásait szeretné összegyűjteni, vagy egy-egy folyóirat, illetve tudományterület cikkeinek összességére kíváncsi. Az EPA-HUMANUS-MATARKA közös adatbázisba a szolgáltatás logójára kattintva közvetlenül is be lehet lépni.

2. Az időszaki kiadvány nyitólapjáról elérhető *Mutató* két keresési segédletet kínál fel.

Új Pedagógiai Szemle
KERESÉSI SEGÉDLETEK
Cikk-kereső - MATARKA tartalomjegyzék-adatbázis http://epa.oszk.hu/mataraka/index.html
Repertórium (1993-) - MATARKA tartalomjegyzék-adatbázis http://www.mataraka.hu/szam_list.php?fsz=28

21. ábra: Az EPA Mutatóból elérhető keresési segédletei

a) A *Cikk-kereső* menüpontból a MATARKA²⁹ teljes adatbázisában lehet keresni szerző, a cikk címe és kulcsszavak alapján. Ebben az esetben a szerző vagy a téma valamennyi cikkét keresi az adatbázisban függetlenül attól, hogy melyik folyóiratban jelent meg. Ha cím, vagy címrészlet szerint keres, akkor értelemszerűen csak a keresett cikk adatait, illetve szövegét találja meg. A *Cikk-kereső* arra is lehetőséget ad, hogy legördülő menüből kiválassza azt a folyóiratot, amelyikben a keresést el szeretné végezni. Ebben az esetben természetesen csak a megadott folyóiratban megjelent részdokumentumok adatai fognak szerepelni a találati listában, ahonnan tovább lehet lépni a részdokumentum szövegéhez.

22. ábra: *Cikk-kereső* az archivált folyóiratok adatbázisában

²⁹ A MATARKA ismertetését lásd a Tájékozódás forrásai című fejezetben

b) A Mutató *Repertórium* opciója évenként és részegységenként listázza annak a folyóiratnak a tartalomjegyzékét, amelyiknek a nyitólapján vagyunk. A kívánt számra kattintva megjelenik a tartalomjegyzék és ezen keresztül a teljes szöveg.

Összefoglalóan:

Ha egy téma cikk-irodalmát, vagy egy szerző magyar vonatkozású folyóiratokban megjelent írásait szeretné összegyűjteni, a keresést célszerű az EPA nyitólapjáról a cikk-keresőből, vagy a kiadvány nyitólapjáról a Mutató Cikk-keresőjéből indítani.

Ha azt szeretné megtudni, hogy valamely folyóirat mely cikkei foglalkoznak a kutatott témával, akkor a keresést a kiadvány nyitólapjáról elérhető Kereső menüpontból javasolt indítani.

Ha viszont arra kíváncsi, hogy egy konkrét folyóiratszámnak mi a tartalma, a keresést a Repertórium opcióból indítsa!

Képek digitális könyvtára, a Digitális Képtárház

dka.oszk.hu

természet-
tudományok

műszaki tudományok
gazdasági ágazatok

társadalom-
tudományok

humán területek
kultúra, művészet

térképek, kották
egyéb műfajok

fenntartó:

Országos Széchényi
Könyvtár

támogatók:

MEK Egyesület

ISZT
Internet
Szolgáltatók
Tanácsa

Nemzeti Erőforrás
Minisztérium

Nemzeti
Információs
Infrastruktúra

english

Digitális Képtárház

44645 dokumentum

Báró Wenckheim Béla

Magyar történelem 1791-1867, Festészet, grafika
portré, politikus, miniszterelnök, Wenckheim Béla (1811-
1879)
19. sz., Magyarország

"Báró Wenckheim Béla
Báró Wenckheim József (1778-1830) és második
felesége, báró Orczy Terézia (1790-1875) gyermeke.
Igen fiatal korában vármegyei szolgálatban képezte magát a közpályára.
Békés vármegye jegyzőkönyveiben igen sűrűn találjuk az ő jegyzéseit. Már
21 éves korában táblabíróvá választották és még ..."

URL: <http://dka.oszk.hu/046500/046569> 2013-11-03

Képek a hazai népeletről : XII.—XIII. Dunántúli svábok.
Tolna- és Baranyamegyében

Magyar néprajz, Helytörténet, helyismeret
magyarországi svábok, népviselet, népművészet, ruházat,
öltözködés
Magyarország, Baranya megye, 19. sz.

"XIII. Baranyamegyei sváb viselet
Baranya megyei sváb népviselet a 19. századból."

URL: <http://dka.oszk.hu/046500/046567> 2013-11-03

A borz-bóccfark : (dasyurus ursinus.)

Állattan
borz, állat, állattan, zoológia
Ausztrália

"Borz-bóccfark (dasyurus ursinus).
"A borz-bóccfark, más néven a vándorerdői őrdög,
külsőre akkora, mint egy macska, és sokkal jobban
hasonlít a nehézkes borzhoz, mintsem egy fűre
ragadozó állathoz, míg természete és erkölcsére nézve a medvéhez áll
legközelebb. Szőre durva, hosszú, fekete, vállán, torkán és farán ..."

URL: <http://dka.oszk.hu/046500/046568> 2013-11-03

Képek a hazai népeletről : XII.—XIII. Dunántúli svábok.
Tolna- és Baranyamegyében

Magyar néprajz, Helytörténet, helyismeret
magyarországi svábok, népviselet, népművészet, ruházat,
öltözködés
Magyarország, Tolna megye, 19. sz.

"XII. Tolnamegyei sváb viselet
Tolna megyei sváb népviselet a 19. századból.
"Régi házjukbani viseletük: világoskék — nagy rézgombokkal ellátott
posztóruha volt. ünnepélyesebb alkalmakkor pedig ugyancsak ilyen színű
kaput és sárga szarvasbőr-nadrágot viseltek.
A tolnai sváb most rendszeren kalapot visel, még ..."

URL: <http://dka.oszk.hu/046500/046566> 2013-11-03

Montenegro

Európai országok történelme, Ázsiai országok történelme
Balkán, harci cselekmény, támadás, Feketehegy
Török Birodalom, Montenegró, 19. sz.

"A montenegróiak egy török falu fölétele után a
skutari tó szigetén kötnek ki.
Mióta Montenegro és Törökország közt a harci kitérő, a
politikai lapok hasábjain gyakran olvashatni egyes
montenegrói csapatoknak a török földre lett betöréseiről, rablás és

keresés a gyűjteményben

alkotó: fotós, festő stb.

cím: cím egyes szavai

téma: tárgyszó, típus

műfaj: bármilyen

sorszám: ID

súgó/összetett/keres

keresés minden adatban

néhány jellemző szó

súgó/összetett/keres

DKA + MDK közös kereső

súgó/keres

ajánlat:

**MEK-EPA-DKA
közös kereső oldal**

MEK
Magyar Elektronikus
Könyvtár

EPA
Elektronikus Periodika
Archívum és Adattár

MDK
Magyar Digitális Képtárház

BCD
Digitalizált Corvinák

KÉPIDŐ
Magyarország képes
történelmi kronológiája

SZÁZ SZÉP KÉP
Magyar festmények és
alkotók

**KÉPZŐMŰVÉSZET
MAGYARORSZÁGON**
Művészek és műalkotások

23. ábra: A Digitális Képtárház nyitó lapja

A MEK projekt harmadik tagja, a Digitális Képtárház³⁰ 2007-ben indította szolgáltatásait. A gyűjtés tartalmi elve ugyanaz, mint a MEK projekt másik két tagjának. Azokból a magyar vagy magyar vonatkozású képekből válogat, amelyek a MEK szövegarchívumában, vagy az EPA-ban feldolgozott kiadványokban találhatók, illetve az internetes képmegosztókon, CD-ROM vagy DVD-ROM kiadványokban megjelentek és a tulajdonosuk hozzájárult a DKA-ban való szolgáltatáshoz. A képeken kívül találhatók itt animációk és mozgóképek is. Egy dokumentum több állományból is állhat és esetenként több formátumban is elérhető, biztosítva ezzel a széles körű felhasználhatóságot, továbbá háromféle méret áll a felhasználók rendelkezésére.

³⁰ URL: <http://dka.oszk.hu>

A képek többféle felbontásban kerülnek a gyűjteménybe a 150 pontos „bélyegkép”-től a 770 pont széles normál képig, de egyes esetekben ettől még nagyobb felbontás is lehetséges, amit a dokumentum tulajdonosa határoz meg. A képek felhasználására az engedélyt a tulajdonos adja meg.

A DKA felépítése, tartalmának kereshetősége hasonló a MEK projekt másik két tagjához.

Többféle keresési, böngészési opció segíti a képek megtalálását. Kereshetünk felkerülési időpont, alkotó szerint, illetve ezen belül cím szerint, lehetséges tárgyszavas keresés és témakör szerinti is. A weboldal felkeresése után a lap tetején található címkékre kattintva olvashatunk újdonságokról, hírekről. A *Bemutató*ban leírás található arról, hogy jött létre ez a digitális archívum, mely gyűjtemények anyagát használták fel, illetve itt lehet kiválasztani azokat az elérhetőségeket, ahol a teljes listát, illetve a sikerlistát megtekinthetjük. A *Vendégkönyv*be lehet beírni véleményünket, észrevételünket, ötleteinket, javaslatainkat. A *Vetítő* fület választva elindítunk egy diavetítést az oldal képeiből. Ha valamelyik elnyerte tetszésünket, és szeretnénk róla többet megtudni, elég csak a képre klikkelni. A *Gyűjtemények* fülre kattintva a Képtár archívum részgyűjteményei között kereshetünk, választhatunk témakör szerinti, illetve származási hely szerinti keresést. Ha egy megadott témában szeretnénk kutatni, az egyik legjobb módja a gyűjtemények szerinti keresés.

A Magyar Digitális Képtár

24. ábra: A Magyar Digitális Képtár nyitó lapja

A képtár története egészen 2008 tavaszáig nyúlik vissza, amikor az Oktatási és Kulturális Minisztérium pályázatot írt ki a megvalósításra. A projekt, az Unió irányvonalak mentén összhangban állt a könyvtárak tartalomszolgáltatási célkitűzéseivel. Elsőrendű prioritásként fogalmazódott meg a digitalizálás, mint a **megőrzés** és **hozzáférhetőség** együttes eszköze. A terv oktatási és kulturális szempontrendszer alapján létrehozandó gyűjteményről szólt. Tetten érhető több, hangsúlyos elv, amelyek gyakorlati megvalósulása a létrehozás során következett el: ilyen a partnerség és területi hátrányok egyensúlyozása. A pályázatban kínált megvalósítandó elemeket a digitális tartalmak létrehozása / konvertálása, a tartalmi feltárások és a szolgáltatás hátterét adó informatikai rendszer képezte.

Az *Országos Széchényi Könyvtár* szakmai vezetésével 48 magyar könyvtár összefogásával jött létre végül 2009-ben a *Magyar Digitális Képtár* (<http://www.kepkonyvtar.hu/>), ami a később csatlakozottakkal együtt mára 52-re bővült és a különféle gyűjteményekben őrzött

magyar vagy magyar vonatkozású kódexek, helytörténeti fotótárak, képeslapok, metszetek, plakátok, színlapok, térképek, kéziratok digitalizált anyagait tartalmazza. A gyűjtemény darabjai szabadon felhasználhatók tanuláshoz, ismeretszerzéshez vagy akár szórakozáshoz is. A haszonszerzési célú felhasználáshoz az őrzőkönyvtár engedélyét kell kérni.

A részt vevő könyvtárak:

1. BME Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár (Budapest)
2. Budapesti Történeti Múzeum Könyvtára (Budapest)
3. Corvin János Múzeum Könyvtára (Gyula)
4. Damjanich János Múzeum Könyvtára (Szolnok)
5. Debreceni Egyetem. Egyetemi és Nemzeti Könyvtár (Debrecen)
6. Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Könyvtára (Budapest)
7. Egri Főegyházmegyei Hatóság. Főegyházmegyei Könyvtár (Eger)
8. Eötvös Loránd Tudományegyetem. Egyetemi Könyvtár (Budapest)
9. Evangélikus Hittudományi Egyetem Könyvtára (Budapest)
10. Evangélikus Országos Könyvtár (Budapest)
11. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (Budapest)
12. Győri Egyházmegyei Kincstár és Könyvtár (Győr)
13. HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum. Hadtörténeti Könyvtár és Térképtár (Budapest)
14. Iparművészeti Múzeum Könyvtára (Budapest)
15. Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye, Főszékesegyházi Könyvtár (Kalocsa)
16. Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár (Budapest)
17. Magyar Képzőművészeti Egyetem Könyvtár (Budapest)
18. Magyar Mezőgazdasági Múzeum Könyvtára (Budapest)
19. Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum Elektrotechnikai Múzeum Szakkönyvtára (Budapest)
20. Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum Könyvtára (Budapest)
21. Magyar Nemzeti Filmarchívum Könyvtár (Budapest)
22. Magyar Nemzeti Galéria Könyvtára (Budapest)
23. Magyar Nemzeti Múzeum Központi Könyvtár (Budapest)
24. Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány. Magyar Ferences Könyvtár (Budapest)
25. Magyar Természettudományi Múzeum Könyvtára (Budapest)
26. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára (Budapest)
27. Miskolci Egyetem. Könyvtár Levéltár Múzeum (Miskolc)
28. Móra Ferenc Múzeum Szakkönyvtára (Szeged)
29. Munkácsy Mihály Múzeum Könyvtára (Békéscsaba)
30. Németh László Városi Könyvtár (Hódmezővásárhely)
31. Néprajzi Múzeum Könyvtára (Budapest)
32. OFI Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum (Budapest)
33. Online Antikvárium
34. Országos Idegennyelvű Könyvtár (Budapest)
35. Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ (Budapest)
36. Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtár (Budapest)
37. Országos Széchényi Könyvtár (Budapest)
38. Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet Könyvtára (Budapest)
39. Ózdi Városi Könyvtár (Ózd)
40. Pannonhalmi Főapátság, Főapátsági Könyvtár (Pannonhalma)
41. Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei Nagykönyvtára (Sárospatak)
42. Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár (Budapest)
43. Szegedi Tudományegyetem. Egyetemi Könyvtár (Szeged)
44. Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Könyvtár, Levéltár és Múzeum (Budapest)
45. Szent István Egyetem Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár (Gödöllő)
46. Szent István Király Múzeum Könyvtára (Székesfehérvár)
47. Szépművészeti Múzeum Könyvtára (Budapest)
48. Szerb Egyházi Múzeum Könyvtára (Szentendre)
49. Szombathelyi Egyházmegyei Könyvtár (Szombathely)
50. Vachott Sándor Városi Könyvtár (Gyöngyös)
51. Veszprémi Érseki Könyvtár (Veszprém)
52. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. Egyetemi Központi Könyvtár (Budapest)

A létrehozás során zajló kooperáció számos tapasztalattal járt, ami sokrétű problémamegoldások sorozataként is leírható. Az előzetes felmérés során derült ki a partnerkönyvtárak közreműködési hajlandósága, továbbá, hogy milyen típusú dokumentumokat és mekkora számban kívánnak / tudnak rendelkezésre bocsátani, vagy éppen hogyan állnak a tartalmi feltárás, vagy a *metaadatok* területén. Érdekesség, hogy saját képszolgáltatással a könyvtárak 35%-a rendelkezett. Kiderült, hogy területileg mennyire eltérőek a látszólag egységes és azonos kata-

logizálási módok, vagy éppen egy-egy adott szabály, elv értelmezése. Külön figyelmet kellett fordítani a kommunikációra is.

Külön figyelmet kellett fordítani az eligazodást segítő informatív fájlnevek meghatározására és a metaadat szerkezetre. Utóbbinál alapvetés volt, hogy ne mély könyvtártudományi kísérletként kerüljön kialakításra, hanem a felhasználókra szabottan, tehát a feltételezhetően keresett adatok mentén. A tárgyszavazás feltárórendszere a Köztaurusz lett. A központi rendszer digitalizálási (a felvétel mellett a tárolási és közzétételi) feladatait a JaDoX könyvtári szoftver támogatja³¹.

Az MDK szolgáltatásai

Az MDK internetes oldala <http://www.kepkonyvtar.hu/> első pillantásra az áttekinthetőnek látszik. A köszöntés (ez tartalmazza a már idézett elveket, gyűjtőkört) abszolút domináns helyet foglal el, szinte kötelező az elolvasása. Mindenekelőtt az először idelátogatóknak szól, ezért a gyakrabban megforduló látogatóknak már unalmas is lehet.

A menügombok: az ismertető (egyben a főoldal is), keresés, böngészés, partnereink, hírek, vendégkönyv és sugó pontok alkotják. Számunkra a fő érdekességet a keresés és böngészés fülek jelentik, így ismerkedjünk meg ezekkel a funkciókkal részletesebben.

Keresési funkciók és használhatóság

Keresés: két oszlopból áll, egy fix listából való kiválasztási lehetőségből és keresőszavas mezőből, melyek száma bővíthető, tehát keresésünk szűkíthető (szempontok). A listából leghorogtható az alkotó neve, cím, évszázad, megjelenés, kiadó, témakör, stb. összesen 26 sor.

A keresés indításával megadható a találatok oldalankénti megjelenítése, amelyek között tetszőlegesen lehet lapozni. Itt még indexképek formájában láthatóak az elemek. Egyre ráklikkelve megérkezünk a képhez, és a mellette helyet foglaló tájékoztató sávhoz, amely a dokumentum elérhető adatait tartalmazza. Itt az informálódás mellett lehetőség van további nagyításra, lementésre, megosztásra (a népszerű közösségi média világában ez fontos és alapfunkció), másolatkérés indítására (erre a későbbiekben még kitérünk), vagy éppen képeslapként való küldésre.

Böngészés: Tekinthejtük specializált keresési modulnak, hiszen az előbbi lehetőségek egy további opcióval bővülnek. Láthatjuk például, hogy 66 típusra lettek csoportosítva a dokumentumok. Nézzünk néhány egységet, ahova a sok elem lett bekezelgézálva: fényképek, grafika képeslapok, kisnyomtatványok, metszetek, plakátok és térképek alkotják a gyűjtemény jelentős részét, de találhatunk tervrajzokat, kéziratokat, kódexeket, könyvrészleteket, festményeket. De megnézhetjük a témakör szerinti csoportosítást is, választhatunk akár a kohászat, pedagógia, természetesen magyar képzőművészet vagy éppen néprajz területéről képeket. Elérhető a gyűjtemény gomb ebben a menüben, ahol kiválaszthatjuk a partnerintézményeket és akkor így jutunk el kifejezetten az általuk szolgáltatott (az ő rendelkezésük alatt álló) forrásokhoz.

Másolatrendelés

Az MDK képei megrendelhetőek másolat formájában, amely nagyfelbontású és vízjelmentes.

A rendelés alkalmával „kosaras módszerrel” választhatjuk ki az igényelt dokumentumokat. A jelzésünk az őrzőkönyvtárhoz kerül továbbításra, ők határozzák meg az árat és tartják a továbbiakban a kapcsolatot velünk, a megrendelővel.

Hírek

A hírek menüpontban, amelynek aktuális részletei a főoldal bal sávjában is láthatóak aktualizált és tematizált különgyűjtéseket, illetve összeállításokat láthatunk a gyűjteményből. Érdekes funkció, segítségével kvázi élővé válik az oldal, és nem csak adattárként tekinthetünk rá. Mindenképpen jó pont ez a megvalósítás.

³¹ Bánkeszi, Dávid, Moldován (2009)

Összességében elmondható, hogy a felület könnyen kezelhető, de azért a felhasználó-baráti jelzöt ne ítéljük oda, ehhez lehetne még optimalizálni egy-két részletet. Segíthetné az áttekinthetőséget egy határozottabb almenü-rendszer nagyobb gombokkal és gondosabb, tetszetősebb vizuális megjelenítéssel.

25. ábra: Keresés a Magyar Digitális Képtárban

A Web Művészeti Galéria és társoldalai

A gyűjtemény³² szabad hozzáférésű művészettörténeti forrásként, virtuális múzeumként működik elsősorban tanárok és diákok számára. Krén Emil és Marx Dániel olyan magánkezedményezése, ami – ellentétben a digitális könyvtárak többségével – nem kapcsolódik közvetlenül egyik fizikailag is létező gyűjteményhez sem. 1996-ban jött létre, eredeti szándéka a reneszánsz művészet bemutatása volt. Azóta tovább bővült a reneszánszt megelőző és követő korok anyagaival. Így lett a 11-19. századi európai festészet, szobrászat, díszítőművészet virtuális múzeuma, ahol együtt található a művészek életrajza, a korra vonatkozó történeti információk, események, művek, helyenként meghallgatható korabeli zene és képeslap-küldő szolgáltatás is működik.

A virtuális múzeum szövegei túlnyomórészt angol nyelvűek, mert az összeállításhoz felhasznált szakirodalom is az.

A glosszárium a művészettörténeti fogalmakban való eligazodást segíti.

Keresés a Galéria anyagában

Böngészni művész-listák összeállításával lehet

- az abc valamelyik betűjére kattintva, vagy
- több szempont (nemzetiség, művészettörténeti korszak, idővonal, művészeti ág) egyidejű megadásával, vagy
- kéttablakos böngészéssel.

School	Period	Time-line	Profession	Sort by
Hungarian	Romanticism	1851-1900	painter	Name

26. ábra: A magyar romantikus festészet alkotóinak keresése több szempontú böngészéssel

A találati listában a művész nevére kattintva megjelennek alkotásai, amelyek képeslapként elküldhetők vagy kinyomtathatók. Lehetőség van a művész életrajzának tanulmányozására is és megszólaltatható a korszakra jellemző zene.

³² URL: <http://www.wga.hu>

MARKÓ, Ferenc

Hungarian painter (b. 1832, Eisenstadt, d. 1874, Budapest)

BIOGRAPHY

Preview	Picture Data	File Info	Comment
	Harvesting Watermelons 1852 Oil on canvas, 64 x 93 cm Private collection	1223*842 True Color 110 Kb	
	Courtship 1866 Oil on canvas, 62 x 93,5 cm Private collection	1225*813 True Color 104 Kb	
	Travelling Barber 1863 Oil on cardboard, 32 x 40 cm Private collection	1130*896 True Color 133 Kb	

SEND POSTCARD

To send a postcard from this page please push the button then select a picture by clicking on it. For other selections please use the [search engine](#) or the [postcard links](#).

PRINT

Print and/or bookmark the page in a new window then close it and return.

27. ábra: A művész képei a találati listában

A kétablakos böngészés több műalkotás egyidejű megtekintését és összehasonlítását teszi lehetővé több szempontból, például:

- a) két művész egymásra gyakorolt hatása,
- b) azonos téma két különböző művésznél,
- c) szobrok nézete több dimenzióból,
- d) a művész életrajzának és alkotásainak egyidejű megtekintése és a megszólaló zene kiválasztása.

A kétablakos böngészés a WGA nyitó oldaláról érhető el, de a művészek betűrendes listája is felkínálja.

Az *Artist Index* minden oldal alján megjelenik, így a művészek keresése egyszerű. Az Artist Index részét képezi két különgyűjtemény is:

1. a középkori szekcióban
 - a) román kori és a gótikus épület-szobrászat, portálok, szószékek, reliefek,
 - b) román kori, gótikus és reneszánsz illuminált kéziratok,
 - c) román kori freskófestészet, mozaikművészet,
 - d) román kori, gótikus és reneszánsz festett üvegablakok kereshetők.
2. A díszítőművészeti szekcióban aranyművesek munkái, bútorok, művészi üveg- és porcelánmunkák találhatók.

A *Tárlatvezetések* szöveges és képes művészettörténeti előadások. Az életrajzi adatokon és a képeken kívül különböző művészettörténeti korszakokat, irányzatokat mutatnak be, mint például itáliai festők 1200-tól 1750-ig, európai szobrászok, Giotto művészete, francia, brit, német művészet, női művészek, stb.

A Web Művészeti Galéria társoldala a Képzőművészet Magyarországon³³. Az adatbázis struktúrája, a keresés lehetőségei megegyeznek a WGA rendszerével. Figyelemre méltó és hasznos segédlet a jelentősebbnek ítélt múzeumok, galériák, referencia helyek linkgyűjteménye.

A Web Művészeti Galéria társoldala, a Képzőművészet Magyarországon

A *Képzőművészet Magyarországon* (<http://www.hung-art.hu/>) a román kori kezdetektől a XX. század közepéig terjedő időszak képzőművészetének a bemutatására 1997-ben jött létre.

További képzőművészeti alkotások kereséséhez nyújt segítséget az a linkgyűjtemény, amelyik képzőművészeti helyek elérését könnyíti meg.

28. ábra: *Képzőművészet Magyarországon* nyitóképernyője

A tárlatvezetésnek nevezett, a Magyar Elektronikus Könyvtárral, múzeumokkal, galériákkal, más webhelyekkel közösen készített tematikus összeállítások különösen alkalmasak az oktatásban való felhasználásra. Itt a művészet, a történelem, az irodalom együtt jelenik meg, elemzésre alkalmas korrajzot ad, felhasználásukkal az összefüggések érthetőbbé válnak, a diákok a műalkotások elemzésével saját felfedezéseket tehetnek. Szép példa erre a történelmi festészet, vagy Az ember tragédiájához illusztrációkból, fordításokból készített összeállítás.

³³ URL: <http://www.hung-art.hu/>

A „Képzőművészet Magyarországon” című projekthez több tárlatvezetés is hozzá tartozik, amelyek során megismerhetjük a magyar képzőművészet különböző korszakait, irányzatait, a jelentősebb alkotókat és műveiket, valamint az ezekhez kapcsolódó összefüggéseket. Az alábbi tárlatvezetések tekinthetők meg:

1. A festészet és a szobrászat története Magyarországon (<http://www.hung-art.hu/vezetes/index.html>)
2. Magyar tájképfestészet a 19-20. században (<http://www.hung-art.hu/vezetes/tajkepek/index.html>)
3. Történelmi festészet a 19. században (<http://www.hung-art.hu/vezetes/tortenel/index.html>)
4. M S mester selmecbányai főoltára (<http://www.hung-art.hu/vezetes/msmester/index.html>)
5. A nagybányai művésztelep története (<http://www.hung-art.hu/vezetes/nagybany/index.html>)
6. A neoklasszicizmus a magyar festészetben (<http://www.hung-art.hu/vezetes/neoklass/index.html>)
7. A XX. sz. első felének magyar művészeti irányzatai (<http://www.hung-art.hu/vezetes/stilusok/index.html>)
8. Az ember tragédiája - Madách Imre drámája az illusztrációk és fordítások tükrében (<http://www.hung-art.hu/vezetes/madach/index.html>)

A tárlatvezetéseken kívül valós tárlatok virtuális változatait is megtekinthetik az érdeklődők. Ezek a kiállítások együttműködő partnerek segítségével jöttek létre és esetenként olyan képeket is megtekinthetünk, amelyeket élőben nem is láthatunk, mert magángyűjtők gyűjteményeit gazdagítják.

A virtuális kiállítások:

1. A Szőnyi-kör Árkádia-festészete (1918-1928) (<http://www.arkadia.mng.hu/>)
2. Thomas Ender (1793-1875) tájképei (ender.mtak.hu)
3. Mattis Teutsch és a Der Blaue Reiter (mattis.kfki.hu)
4. Virtuális Szentendrei Tárlat, 2001 (www.artendre.hu)

A honlap szerkesztői küldetesként az alábbiakat fogalmazták meg:

- Kulturális és közművelődési célt szolgál azzal, hogy a magyar képzőművészeti kulturális örökséget az európai kultúra részeként bemutatja az érdeklődők számára;
- oktatási célokat szolgál azzal, hogy alapját képezi Internet médiumon megvalósítható "tankönyveknek";
- szakmai célokat szolgál azzal, hogy kiinduló pontjává, majd a későbbiekben részévé válik egy hiteles adatokkal feltöltött, a múzeumi munkában használható műtárgy adatbázisnak³⁴.

A Képzőművészet Magyarországon projekt honlapjai azonos felépítésűek.

ABC index mentén kereshetők a magyar képzőművészet alkotói. A művész nevére kattintva megismerhetjük életrajzát, illetve egy külön linken a műveit is elérjük, szintén betűrendben. Egy-egy művel kapcsolatosan bővebb információhoz is juthatunk, ezt jelenti a kép mellett lévő „i” betű. Külön szolgáltatásként jelenik meg, hogy az alkotók képeit képeslap formájában is elküldhetjük. Erre külön a főoldalról is van lehetőség *Képeslapküldés* címszóval. A képek szabadon le is tölthetők a honlapról.

Kislexikon: A honlap tartalmaz egy lexikont is, ahol a képzőművészethez kapcsolódó legfontosabb fogalmakat találjuk ABC szerint.

Lehetőségünk van véleményünk megírására a *vendégkönyv* menüpontban és keresni tudunk az alkotók és az alkotások között is a *keresés* menüpontban. A kereséshez a képhez kapcsolódó metaadatok adnak segítséget. Ilyen adat például a kép mérete, évszáma, fellelhetősége. Ezek segítségével kereshetünk a gyűjteményben.

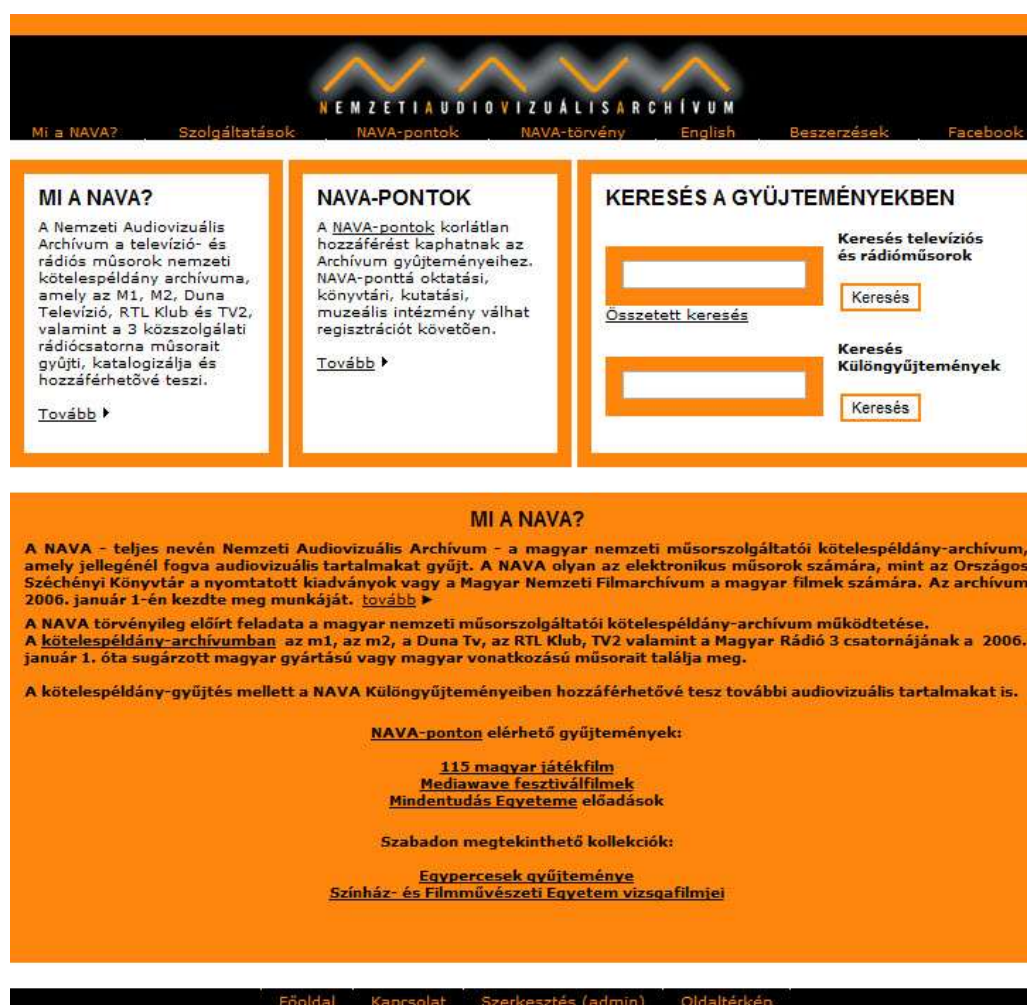
³⁴ Krén – Marx (é.n.)

Nemzeti Audiovizuális Archívum

A NAVA létrejötte, feladata

Az információs technológia rohamos térhódításának köszönhetően a 20-21. század fordulójára már nagy tömegben álltak rendelkezésre elektronikus források, az audiovizuális dokumentumok nagy számát a televíziós műsorszolgáltatás folyamatosan rohamosan gyarapítja és tömeges méreteket öltött az eredetileg nem digitális formában létező dokumentumok digitalizálása, így egymástól független, elszigetelt archívumok jöttek létre eltérő technológiai háttérrel. E dokumentumok kulturális örökségünk részét képezik, történelmünk forrásait jelentik, ezért megőrzésük, feltárásuk, kereshetőségük biztosítása nemzeti érdek. Ahogy a nyomtatott dokumentumok kötelezpéldány-örző helye az Országos Széchényi Könyvtár, a filmeké a Magyar Nemzeti Filmarchívum, a rádió- és televízió-műsorok számára is szükségessé vált egy kötelezpéldány-jogú intézmény létrehozása.

A Nemzeti Audiovizuális Archívum a 2004. évi 137. törvény rendelkezései értelmében jött létre, mint a közszolgálati televíziók és rádiók (m1, m2, DunaTV, Bartók, Kossuth, Petőfi Rádió), valamint két kereskedelmi csatorna (TV2, RTL Klub) magyar gyártású és magyar vonatkozású műsorainak kötelezpéldány-archívuma. A törvény kidolgozásában alapvető szerepet játszott az Európai Tanácsnak az audiovizuális örökség védelméről szóló, 2001. szeptember 19-én elfogadott Európai Egyezménye.

29. ábra: A NAVA nyitó oldala

A NAVA egyrészt közgyűjtemény, másrészt egy fejlesztési projekt, aminek jelentős műszaki, technológiai, szabványosítási és szerzői jogi háttere van. A Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ (Neumann-ház) keretein belül kezdte meg munkáját 2006. január 1-jén, majd a 2010. decemberében elfogadott Médiatörvény értelmében 2011. július 1-jén átvette a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap (MTVA)³⁵ Digitalizációs Műhelye.

A NAVA-törvény módosítására 2011. decemberében került sor,³⁶ miszerint az archívum gyűjtőkörét, szolgáltatásának a módját, a szolgáltatandó dokumentumok körét, az archiválás kritériumait a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) elnökének rendeletei határozzák meg, egyes gyűjteményrészei pedig, mint a Magyar Világhíradók *Filmhíradók Online* néven és a Gramofon Online a mozgóképről szóló 2012. évi CXCV. törvény értelmében 2013-tól átkerültek a MaNDA-hoz³⁷.

A NAVA gyűjteményrészei

A kötelezpéldány-gyűjtemény

Az Archívum törzsgyűjteményébe - az alapítók szándékának megfelelően - a kötelezpéldányként érkező műsorok tartoznak. Az audiovizuális kötelezpéldányt a NAVA közvetlenül a műsorszórásból rögzíti, de ha ez nem lehetséges, akkor a műsorszolgáltató külön hordozón bocsátja rendelkezésére.

A különgyűjtemények³⁸

A rádió- és televízió-műsorok kötelezpéldányain kívül más audiovizuális tartalmú archívumokat is befogad, ha úgy ítéli meg, hogy azok feldolgozásával, tárolásával és szolgáltatásával hozzájárul az audiovizuális tartalmaknak, mint a kulturális örökség részeinek a megőrzéséhez. Ezekből a műsorszámokból, illetve tartalmakból különgyűjteményeket hoz létre és szolgáltatja azok anyagait, amelyek között legnagyobb számban a Filmintézet és az Országos Széchényi Könyvtár állományából származó audiovizuális tartalmak találhatók.

Jelenleg az alábbi különgyűjteményekben lehet keresni:

1. Magyar játékfilmek

A Magyar Nemzeti Filmarchívum gyűjteményéből 118 darab, 1941 és 1981 között készült játékfilm került ebbe a különgyűjteménybe, ami a NAVA-pontokban tekinthető meg.

2. A Színház- és Filmművészeti Egyetem 1955 és 1985 között készült vizsgafilmjei. A gyűjtemény darabjai szabadon megtekinthetők.

3. A *Mindentudás Egyetemének* 2002 és 2006 között megtartott 168 előadása a NAVA-pontokban tekinthető meg, a kgy.nava.hu oldalon viszont mindenki számára szabadon elérhető a filmek tartalmi ismertetései és azonosító metaadatai.

4. A *Mediawave nemzetközi film- és zenei fesztiválok* 1991 és 2005 között vetített 140 versenyszámja a NAVA-pontokban tekinthető meg.

A keresési lehetőségek gyűjtemény jellegéhez igazodnak:

A *Katalógusok* menüpontból hanglezgyártók és -kiadók katalógusai érhetők el, pontosabban gyártók és kiadók szerint azok a művek, amelyek a gyűjteményben megtalálhatók.

Egy műsorszám keresésénél fontos szempont a szerző és az előadó, ezért az oldal a szerzők és előadók neve szerinti keresésre is lehetőséget ad. Arra tanácsos odafigyelni, hogy az infor-

³⁵ Médiatanács 801/2011

³⁶ 2011. évi CCI. évi törvény egyes törvények Alaptörvénnyel összefüggő módosításáról" címen közzétett jogszabályban olvashatók (263-265. paragrafusok, 41020-41023.p. <<http://www.magyarokozlony.hu/>>).

³⁷ 2012. évi CXCV. törvény a mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény módosításáról <<http://www.complex.hu/kzldat/t1200199.htm/t1200199.htm>> (megtekintés: 2013. 10. 30.)

³⁸ Elérhető: URL: kgy.nava.hu

mációkereső rendszerek gyakorlatától eltérően külföldi szerzők és előadók esetében nem fordítja meg a névelemeket, ezért azok az egyéni név első betűjénél találhatók.

Hasznos keresési szempont a műfaj és a felvétel ideje.

*A tematikus gyűjtemények*³⁹

Tematikus összeállításokat elsősorban az oktatás támogatására és megrendelésre készít a NAVA a kötelespéldányként érkező műsorokból, valamint a különgyűjtemények anyagaiból. A válogatások teljes terjedelmükben csak a NAVA-pontokban tekinthetők meg, viszont a művek metaadatai és egyperces előzetesek a [http:// tematikus.nava.hu](http://tematikus.nava.hu) oldalról szabadon lejátszhatók.

Jelenleg az alábbi gyűjtemények állnak rendelkezésre:

1. *Sorsfordító október*, ami az 1956-os forradalom eseményeire való dokumentumműsorokból, portrékból, emlékezésekből, versekből, játékfilmekből és az első hivatalosan engedélyezett megemlékezés felvételeiből készült összeállítás.

2. *A Kell egy csapat* az elmúlt ötven év legjobbnak ítélt harminc magyar filmalkotásából készült válogatás (Ez a válogatás nem azonos a Magyar játékfilmek különgyűjtemény anyagával).

3. *Emlékezés Cseh Tamásra* dalokkal, portréműsorokkal.

4. *A Népmese-válogatás*ban animációk, bábjátékok, mesejátékok, mesesorozatok, Benedek Elek meséi, Mátyás királyról szóló mesék, illetve a mesekutatók előadásai tekinthetők meg a mesék szerepéről, jellemzőiről, a mesemondás varázsáról.

5. *A Nyugat* című összeállítás a folyóirat szerzőiről, mint például Kafka Margitról, Babits Mihályról, Németh Lászlóról, Szabó Lőrincről, stb. készült műsorokat tartalmazza. Különösen ajánlott oktatási segédanyagként.

A Filmhíradók Online

A Magyar Nemzeti Filmarchívum gyűjteményét, az 1914 és 1949 között készült magyar híradófilmeket 2006-ban a Nemzeti Audiovizuális Archívum fogadta be és 2009-től 2013. április 14-ig szolgáltatta ingyenesen az érdeklődőknek. A szolgáltatási kötelezettségeket és jogokat ekkor vette át a MaNDA⁴⁰.

Ma⁴¹ 884 híradót, 7872 hírblokkot, 127 órányi dokumentumot tartalmaz, az első híradót 1914-ből, az utolsót 1949-ből.

A Filmhíradók Online oldal⁴² az 1914 és 1949 között készült magyar híradófilmek szabad megtekintését teszi lehetővé. A korabeli filmhíradók a korszak történetének beszédes, semmi mással nem helyettesíthető dokumentumai, ezért megőrzésük, kutathatóvá tételük a nemzeti önismeret fontos része. Sajnos Magyarországon csak igen későn, 1957-ben létesült filmarchívum Színház- és Filmtudományi Intézet néven, amikor már maga a filmgyártás is több, mint hatvan éves múltat tekinthetett vissza. A megőrzést támogató intézményi háttér hiánya, a 20. század első felének háborús és ideológiai pusztításai nem kedveztek a filmek fennmaradásának. A hangosfilm korszakát Warner Brothes *A dzsesszénekes* című munkájának 1927-es megjelenésétől számítják. Az első hangos filmhíradó 1931-ben készült. A hangosfilm megjelenésének majdnem végzetes hatása lett néma elődjére, amit elpusztítandó, por- és helyfoglaló kacatnak minősítettek, kidobásra ítélték. Ezek a tények felértékelik mindazokat a filmalkotásokat – köztük a híradófilmeket is –, amelyek – mintegy kordokumentumként – a 20. század első feléből fennmaradtak. Páratlan értéket képviselnek azok a képek, feljegyzések, plakátok,

³⁹ Elérhető: <http://tematikus.nava.hu/TEMATIKU/INDEX.HTM>

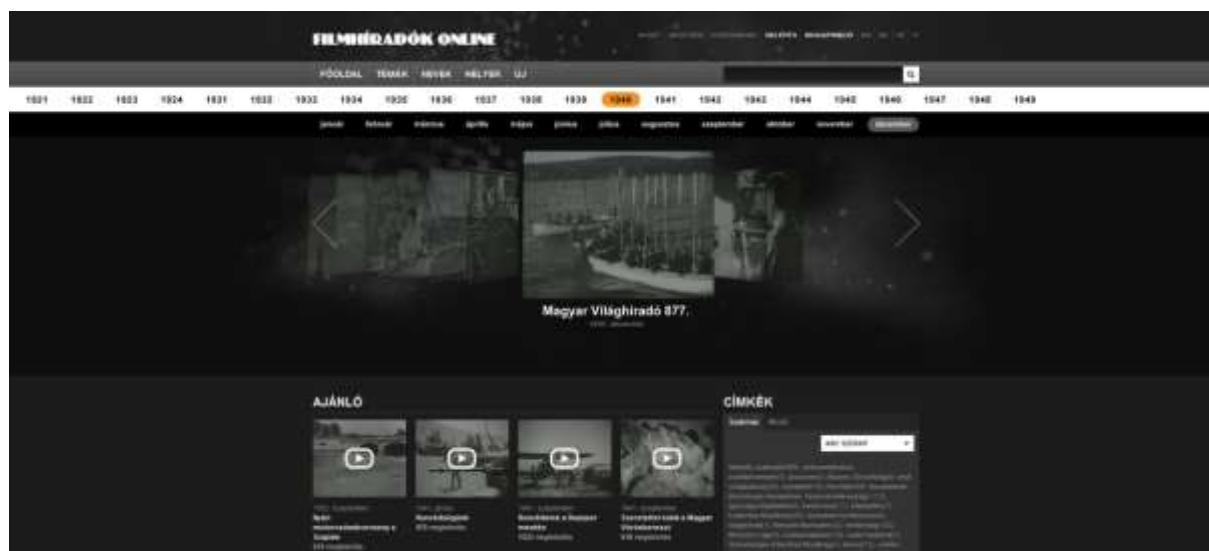
⁴⁰ Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet

⁴¹ 2013. október 30-án

⁴² Elérhető: <http://filmhiradokonline.hu/> (2013. november 4.)

szórólapok, újságcikkek, amelyekből rekonstruálható a némafilmek idősza. Ezeket és a filmtörténet kutatásához felhasználható más elődleges forrásokat a Magyar Nemzeti Filmarchívum (Filmintézet) őrzi és egy részét a European Film Gateway-n keresztül juttatja el az Europeanába, ahol kereshetők és megtekinthetők.

A híradófilmek korlátozás nélkül tekinthetők meg, témák, személynevek és idővonal mentén kereshetők. A Filmhíradók Online nyitó oldala alapértelmezésben az idővonal menti keresés lehetőségét kínálja fel.

30. ábra: Keresés idővonal mentén a Filmhíradók Online oldalon

Nem csupán a filmek megtekintésére ad lehetőséget az oldal, hanem a kapcsolódó adatlapon olvasható is az elhangzó szöveg, a metaadatokról tájékoztatást kap a felhasználó és a témához kapcsolódó további filmek listája is megjelenik az oldal alján. Kihasználja a webkettes technológia adta lehetőségeket, így a filmekhez kommentek fűzhetők, azok megoszthatók és a felhasználóknak címkézésre is lehetőségük van.

A Gramofon Online

Ez a gyűjtői archívum jelenleg⁴³ 5266 darab (337 órányi) lemezfelvételt tartalmaz az 1902 és 1954 között készített hanglemezfelvételekből⁴⁴.

A *Gramofon Online*⁴⁵ a Magyarországon 1904 és 1959 között kiadott, 78-as fordulatszámú hanglemezek felvételeit gyűjti, dolgozza fel és teszi szabadon elérhetővé. A Neumann-ház kezdeményezése volt, majd a Nemzeti Audiovizuális Archívum kezelte és tette közzé, 2013. április 14-től pedig a MaNDA kezeli a 20. század első felének bakelitlemezekon megőrzött művelődéstörténeti emlékeit. Katonadalok, tánczenék, kuplák, humoros magánszámok, melankolikus versek, vallási énekek és népies műdalok szólnak a felvételeken.

Az archívum magángyűjtők közreműködésével gyarapodik, akik maguk gyűjtik, dolgozzák fel és teszik közzé gramofonfelvételeiket.

⁴³ 2013. november 4-én

⁴⁴ Filmhíradók Online és a Gramofon Online a MaNDA-ban. < <http://www.nava.hu/kereses/hirek.php> >

⁴⁵ Elérhető: <http://gramofononline.hu/> (2013. november 4.)

Keresés a NAVA-ban és a szolgáltatások igénybevétele

A gyűjtemény főoldala - és egyben a kötelezpéldány archívum is - a <http://www.nava.hu> URL-címről érhető el.

Itt olvashatók az Archívummal kapcsolatos legfőbb tudnivalók, úgymint a gyűjtemény létrejöttének jogi háttere, a szolgáltatások áttekintése, sajtóközlemények, a technikai háttér leírása és az Archívum katalógusa, ami a NAVA valamennyi gyűjteményének oldaláról elérhető, de gyűjteményenként eltérő keresési opciókkal. A főoldaltól csak gyorskeresés indítható egyrészt a kötelezpéldányként feldolgozott műsorokban, másrészt a különgyűjteményekben cím, személynév vagy téma szerint. A főoldaltól elérhető katalógus a böngészést nem támogatja, viszont a gyűjteményeiben feldolgozott műsorok metaadataihoz, egyperces előzetesekhez korlátozás nélküli online hozzáférést biztosít.

A gyűjteményekben való keresés támogatására külön keresőoldalt üzemeltet az Archívum, ami a <http://kereso.nava.hu> címen érhető el. Innen egyszerű és összetett keresés is indítható.

A különgyűjtemények a <http://kgy.nava.hu> aldomain-névvel rendelkeznek, innen érhető el a más adatgazda tulajdonában levő, de a NAVA által befogadott és szolgáltatott archívumok. Ezekben az anyagokban kétféle módon lehet keresni:

a) Cím, személynév, vagy téma szerinti egyszerű kereséssel. A felhasználó igényeinek megfelelő választás szerint a keresés folyhat az összes gyűjteményben, vagy csak valamelyikben. A keresés eredménye egy bélyegképpel, annotációval és metaadatokkal ellátott találati lista.

b) A kutatni kívánt gyűjtemény kiválasztása után böngészésre van lehetőség.

A tematikus gyűjtemények anyagaiban a <http://tematikus.nava.hu/TEMATIKU/INDEX.HTM> oldalon lehet keresni.

Az Archívumban található műsorok többsége teljes terjedelemben csak a könyvtárakban, levéltárakban, múzeumokban, oktatási intézményekben levő **NAVA-pontokon** tekinthető meg, viszont egyperces részleteket szabadon le lehet tölteni bárhol. Teljes terjedelemben, korlátozás nélkül megtekinthetők viszont a Színház- és Filmművészeti Egyetem vizsgafilmjei.

Felhasznált irodalom

2012. évi CXCV. törvény a mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény módosításáról
<<http://www.complex.hu/kzldat/t1200199.htm/t1200199.htm>> (megtekintés: 2013. 10. 30.)

About the World Digital Library: Background (2009). <<http://www.wdl.org/en/background/>> (megtekintés 2013. ápr. 8.)

About the World Digital Library: Mission' (2009). <<http://www.wdl.org/en/about/>> (megtekintés 2013. október 8.)

About the World Digital Library: This Site' (2009). <<http://www.wdl.org/en/site/>> (megtekintés 2013. október 8.)

BÁNKESZI Katalin, DÁVID Adrienne, MOLDOVÁN István (2009). *A Magyar Digitális*

Cathro, W. é.n. *Trove, the Library's New Discovery Service*. <

[http://pandora.nla.gov.au/pan/11779/20100707-](http://pandora.nla.gov.au/pan/11779/20100707-0013/www.nla.gov.au/pub/gateways/issues/101/story01.html)

[0013/www.nla.gov.au/pub/gateways/issues/101/story01.html](http://pandora.nla.gov.au/pub/gateways/issues/101/story01.html)> (megtekintés: 2013. szeptember 3.)

Culture in the Digital Age. URL:

http://ec.europa.eu/information_society/tl/soccul/cult/index_en.htm (megtekintés: 2013. május 05.)

ERWAY, Ricky L. 1996: Digital Initiatives of the Research Libraries Group / Ricky L.

Erway. – In: *D-Lib Magazine* ISSN 1082-9873, December

<<http://www.dlib.org/dlib/december96/rlg/12erway.htm>> (megtekintés: 2013. május 01.)

Európai Unió. Bizottság é.n.a. The eContentplus programme, *Information society*.

<http://ec.europa.eu/information_society/activities/econtentplus/closedcalls/econtentplus/programme/index_en.htm> (megtekintés: 2013. szeptember 28.)

Európai Unió. Bizottság é.n.b. i2010 – A European Information Society for growth and employment, *Europe's Information society*.

< http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/i2010/index_en.htm> (megtekintés: 2012. május 28.)

Európai Unió. Bizottság 1999. eEurope: An information society for all. *Summaries of EU legislation*

<http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/strategies/l24221_en.htm>

[megtekintés: 2013. ápr. 30.].

Európai Unió. Bizottság 2000. *A European way for the information society*. [e-book] Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 69 p. Hozzáférés: EU Bookshop

<<http://bookshop.europa.eu/en/a-european-way-for-the-information-society-pbKK2700710/?CatalogCategoryID=CXoKABst5TsAAAEjepEY4e5L>> [megtekintés: 2013. szeptember 20.].

Európai Unió. Bizottság 2002. *Fifth (EC) Framework Programme – Creating a user-friendly information society (IST)*. <<http://cordis.europa.eu/fp5/src/t-2.htm>> (megtekintés: 2013. augusztus 18.)

Európai Unió. Bizottság 2003. eEurope 2002. *Summaries of EU legislation*.<

http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/strategies/l24226a_en.htm [megtekintés: 2013. augusztus 30.].

Európai Unió. Bizottság 2006. A Bizottság ajánlása ... a kulturális anyagok digitalizálásáról és online hozzáférhetőségéről, valamint a digitális megőrzésről. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja. L 236*, 2006. 8. 31. p. 28-30.< <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:236:0028:0030:HU:PDF>>

Európai Unió. Bizottság 2007. *Közlemény az európai kulturális programról a globalizálódó világban.* COM (2007) 242 végleges. [online] < <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0242:FIN:HU:PDF>> [megtekintés: 2013. augusztus. 28.]

Európai Unió. Bizottság 2010a. eEurope 2005. *Summaries of EU legislation.*< http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/strategies/I24226_en.htm [megtekintés: 2013. április 30.].

Európai Unió. Bizottság 2010b. Digital Agenda for Europe: Digital Libraries Initiative. *Europe's Information Society Thematic Portal.* < http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/index_en.htm> (megtekintés: 2013. szeptember 10.)

Európai Unió. Bizottság 2011: *Digitális menetrend: az uniós kultúra digitalizálásának ösztönzése a növekedés szolgálatában.* <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/1292&format=HTML&aged=0&language=HU&guiLanguage=en>> (megtekintés: 2013. szeptember 05.)

Európai Unió. Parlament 2011. Europeana – következő lépések: Az Európai Parlament 2010. május 5-i állásfoglalása Europeana: a fejlesztés következő szakasza. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja C 81 E*, márc. 15. p. 16 – 25. (megtekintés: 2013. szeptember 18.)

Európai Unió. Tanács 1992. *A Tanács 1992. december 9-i 92/3911/EGK rendelete a kulturális javak kivételéről, valamint a Tanács 1993. március 15-i 93/7/EGK irányelve a tagállamok területéről jogellenesen kiszállított kulturális tárgyak visszaszolgáltatásáról.* < <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1992R3911:20030605:HU:PDF>> (megtekintés: 2013.szeptember 08.)

Friberg, A. M. 2010. Europeana. *Konferencia a könyvtári digitalizálásról március 17., Budapest.* <http://dt.ogyk.hu/letoltesek/Eloadas_Friberg_HU.pdf> (megtekintés: 2013. szeptember 18.)

Hegyközi I. (ford.) 2001. *A digitalizálási munkálatok összehangolása: Lundi Alapelvek.* <http://mek.oszk.hu/egyseglet/lund-hun.htm#N1> (megtekintés: 2013. szeptember 03.)

Hegyközi I. (ford.) 2004). Cselekvési terv a digitalizálási programok és koncepciók összehangolására. *Minerva Plus Magyarország.* < http://www.mek.oszk.hu/minerva/html/dok/lundcsel.htm#*> (megtekintés: 2013. szeptember 12.)

Hoogland, W., Weber, H. 1993. *Declaration.* 1993 <http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/pop_ups/08/technology_enl_1209563881/html/1.stm> (megtekintés: 2013. október 18.)

Information Society Forum 2000. *A European way for the information society.* Luxembourg : EUR-OP

Itzel, C. 2008. „Kulturális politika”, *Európai Parlament.* < http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/culture/article_7317_hu.htm> (megtekintés: 2013. július 25.)

Képkönyvtár projekt. <<http://nws.niif.hu/ncd2009/docs/ehu/038.pdf>> (megtekintés: 2013. október 10.)

Kultúrpon 2006. *E-content*. <http://www.kulturpont.hu/content.php?hle_id=9751> (megtekintés: 2013. augusztus 28.)

Krén E. és Marx D. é.n. *Küldetés*. <<http://www.hung-art.hu/frames.html?/missz-hu.html>> (megtekintés: 2013. augusztus 28.)

Library of Congress é.n.a *About American Memory*.
<<http://memory.loc.gov/ammem/about/index.html>> (megtekintés: 2013. október 28.)

Library of Congress é.n.b *Finding Primary Sources from the Library of Congress*. [video online]
<<http://www.loc.gov/teachers/professionaldevelopment/selfdirected/findingprimarysources/index.html>> (megtekintés: 2013. szeptember 15.)

Library of Congress é.n.c *Professional Development Builder*. [online] Available at:
<http://www.loc.gov/teachers/professionaldevelopment/tpsdirect/pdplanbuilder/> (megtekintés: 2013. augusztus 15.)

A Médiatanács 801/2011. (VI.22.) számú határozata.
<http://mediatanacs.hu/cikk/30720/A_Mediatanacs_8012011_VI_22_szamu_hatarozata>
(megtekintés: 2013. május 21.)

Molnár, L. é.n. Az információs társadalom felé. *Inco*, [online] 6. <<http://www.inco.hu/inco6/global/cikk0h.htm>> (Megtekintés: 2012. 07. 08.)

Münchener DigitalisierungsZentrum: *Digitalisierung*.
<<http://www.digitale-sammlungen.de/index.html?c=digitalisierung&l=de>> (megtekintés: 2013. október 28.)

Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság (szerk.) 1995. *Európa és a globális információs társadalom : Az Európai Unió Tanácsának készült Bangemann-jelentés*.
<<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/muszaki/szamtech/wan/hatasok/bangemn.hun>> (megtekintés: 2013. április 20.)

OSZK, NKOM 2004. Országos Széchényi Könyvtár és Magyarország. Nemzeti kulturális Örökség Minisztériuma (2004) *Minerva Plus Magyarország*. [online] <<http://www.mek.oszk.hu/minerva/>> (megtekintés: 2013. szeptember 04.).